

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

EVALUACE STRATEGICKÉHO PLÁNU SOCIÁLNÍHO ZAČLEŇOVÁNÍ 2015 – 2018 ODRY

Zpracovala: Helena Schaumannová

říjen 2019

Obsah

Seznam tabulek	4
Seznam grafů.....	4
Seznam schémat.....	4
Seznam zkratk.....	5
Shrnutí evaluační zprávy	6
Cíl evaluační zprávy	7
Základní terminologie.....	7
Agentura pro sociální začleňování	7
Sociální vyloučení	8
Metodologie	9
Limity evaluace.....	10
Strategický plán sociálního začleňování Odry 2015 - 2018.....	11
Koncipování SPSZ Odry 2015 - 2018.....	12
Výchozí a současný stav sociálního vyloučení v Odrách	13
Dopady SPSZ.....	14
Bydlení, dluhy a finanční gramotnost	14
Cíle strategického plánu v oblasti Bydlení, dluhy a finanční gramotnost	16
Indikované dopady realizace opatření v oblasti Bydlení, dluhy a finanční gramotnost	17
Dopad č. 1 – Zvýšení kapacity sociální práce, udržení bydlení (zejména v městských bytech), zastavení růstu zadluženosti obyvatel SVL.....	19
Limity v používání nástrojů k řešení dluhové problematiky, resp. v interpretaci jejich používání a souvisejících dopadů:.....	26
Dopad č. 2 – Vytvoření/posílení kapacit pro krizové bydlení.....	26
Dopad č. 3 – Stabilizace životní situace obyvatel SVL	27
Shrnutí pro oblast Bydlení, dluhy, finanční gramotnost	28
Vzdělávání, rodina a volný čas	28
Cíle strategického plánu v oblasti Vzdelávání, rodina a volný čas	29
Indikované dopady realizace opatření v oblasti Vzdelávání, rodina a volný čas a jejich hodnocení.....	32
Dopad č. 1 – Zvýšení kapacity služeb	33
Dopad č. 2 – Efektivní trávení volného času, posílení bezpečného prostředí (prevence kriminality)	35
Dopad č. 3 – Zlepšení školní docházky a prospěchu, hygienické návyky, návyky chování ..	38

Neevaluovaná opatření	39
Shrnutí pro oblast Vzdělávání, volný čas a rodina	40
Zaměstnanost	40
Cíle strategického plánu v oblasti Zaměstnanost.....	41
Indikované dopady realizace opatření v oblasti Zaměstnanosti a jejich hodnocení	43
Dopad č. 1 – Existence pracovních příležitostí pro cílovou skupinu obtížně uplatnitelných osob na trhu práce	44
Dopad č. 2 – Zvýšení uplatnitelnosti osob obtížně uplatnitelných na trhu práce, zvýšení uplatnitelnosti žáků na trhu práce	44
Dopad č. 3 – Zlepšení životní situace cílové skupiny osob obtížně umístitelných na trhu práce.....	45
Shrnutí pro oblast Zaměstnanost.....	46
Zhodnocení naplňování cíle koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL).....	47
Adresnost/relevance	48
Konzistence	48
Koordinace a synergie	48
Udržitelnost	49

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Celkové dluhy na nájemném v městských bytech	15
Tabulka č. 2: Strategické cíle a opatření SPSZ v oblasti Bydlení, dluhy a finanční gramotnost	16
Tabulka č. 3: Podíl osob v exekuci v roce 2017	20
Tabulka č. 4: Vývoj dluhů na nájemném	24
Tabulka č. 5: Počty vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi a spojené finanční výdaje ...	24
Tabulka č. 6: Strategické cíle a opatření SPSZ v oblasti Vzdělávání, rodina a volný čas	30
Tabulka č. 7: Trend vývoje rizikového chování, trestných činů a přestupků dětí a mládeže...	36
Tabulka č. 8: Vývoj ukazatelů OSPOD Odry.....	36
Tabulka č. 9: Školní docházka a prospěch, Odry	38
Tabulka č. 10: Strategické cíle a opatření SPSZ v oblasti Zaměstnanost.....	41

Seznam grafů

Graf č. 1: Přírůstek SPSZ pro posílení sociální práce v Odrách	22
Graf č. 2: Přírůstek SPSZ pro problematiku bydlení v Odrách	23
Graf č. 3: Počty vyplacených příspěvků na živobytí na území města Odr	25
Graf č. 4: Vývoj počtů vyplacených doplatek na bydlení na území města Odr	25
Graf č. 5: Vývoj výplaty dávek mimořádné okamžité pomoci na území města Odr	25

Seznam schémat

Schéma č. 1: Postup při stanovování dopadů intervencí	9
Schéma č. 2: Specifické cíle, opatření a dopady v oblasti Bydlení, dluhy a finanční gramotnost	18
Schéma č. 3: Strategické cíle, opatření a dopady v oblasti Vzdělávání, rodina, volný čas	32
Schéma č. 4: Specifické cíle, opatření a dopady v oblasti Zaměstnanosti	43

Seznam zkratek

AZS	Agentura pro sociální začleňování
ČSÚ	Český statistický úřad
IROP	Integrovaný regionální operační program
KPSVL	Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám
LP	Lokální partnerství
LPV	Lokality považované za vyloučené
MěÚ	Městský úřad
MP	Městská policie
MPI	Místní plán inkluze
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NNO	Nestátní nezisková organizace
NZDM	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
OPZ	Operační program Zaměstnanost
OSPOD	Orgán sociálněprávní ochrany dítěte
SAS	Sociálně aktivizační služba
SPSZ	Strategický plán sociálního začleňování
SÚPM	Společensky účelná pracovní místa
SVL	Sociálně vyloučená lokalita/ sociálně vyloučené lokality
ÚP	Úřad práce
VPP	Veřejně prospěšné práce

Shrnutí evaluační zprávy

V obci Odry byla provedena evaluace plnění Strategického plánu sociálního začleňování Odry 2015 – 2018 (dále SPSZ) a jeho dopadů na stav sociálního vyloučení v obci Odry, čemuž je věnován i následující text. Po provedeném hodnocení je možné konstatovat, že samotný SPSZ byl z pohledu evaluace kvalitně připraven s jasným definováním cílů a opatření v návrhové části. Strukturace a definice problémů v analytické části byla vodítkem pro tvorbu evaluačního designu, v rámci něhož byly z cílů a opatření definovány výstupy, dopady a evaluační ukazatele.

Poměrně značná část plánovaných opatření nebyla realizována, proto jsme se v hodnocení zaměřili pouze na část intervencí v oblastech: 1) Bydlení, dluhy a finanční gramotnost, 2) Vzdělávání, rodina a volný čas a 3) Zaměstnanost. V případě oblasti Vzdělávání, rodina a volný čas byly hodnoceny jen části relevantní ve vztahu k SPSZ, hodnocení části spadajících pod Místní plán inkluze města Odry pro období 2018 – 2021 budou hloubkovému zhodnocení podrobeny v rámci evaluace tohoto dokumentu.

Reflektován byl výchozí a současný stav sociálního vyloučení v Odrách, dále skutečnost, že činnost ASZ může mít pouze zprostředkovaný vliv na vznik dopadů a taktéž limity evaluačních zjištění a metodologických omezení, o nichž se v textu zmiňujeme.

Cíle definované v SPSZ v oblasti Bydlení, dluhy a finanční gramotnost se zaměřovaly především na navýšení kapacity sociálních práce v boji se zadlužeností a ohrožení ztrátou bydlení, a tím do značné míry stabilizaci životní situace ohrožených osob. Přestože část stěžejních opatření k dosažení stanovených cílů nebyla realizována s využitím dotačních prostředků, prostřednictvím spolupráce příslušných aktérů **bylo dosaženo synergických efektů (dopadů) zejména v oblasti dluhové problematiky** – byla vybudována značně otevřená kapacita dluhového poradenství s širokou dostupností obyvatelům SVL, navíc s překonáním bariéry mobility. Za nejvýznamnější posun aktéři označili **prohloubení spolupráce s dluhovou poradnou Charity**, v jejímž rámci je např. realizována **přítomnost sociálního pracovníka z Dluhové poradny při návštěvě klienta na úřadu práce**. Pozitivním efektem je také stagnace, resp. mírný pokles dluhové zátěže obyvatel SVL. Oblast dluhové problematiky však přesto nadále tvoří „jádro“ problémů spojených se sociálním vyloučením v dané lokalitě, a proto bylo těžiště následných řešení přeneseno do Tematického akčního plánu Odry 2020 – 2022. Cíle definované v SPSZ v oblasti Vzdělávání, rodiny a volného času se zaměřovaly zejména na posílení kapacit pro práci s dětmi a mládeží, eliminaci rizikového chování, zlepšení školní docházky a prospěchu ve vazbě na cíle související s oblastí Prevence kriminality. **Za hlavní změnu, spojenou s implementací SPSZ, považovali aktéři to, že se otázky volného času a rodiny začaly řešit**. Zároveň však aktéři upozorňovali na celkový posun společnosti v řešení daných problematik, kdy bude stále aktuálnější **reagovat na nové formy rizik**, např. kyberšikana a motivovat děti/mladistvé k účasti na opatřeních způsoby, které jsou pro ně atraktivní.

Objektivní hodnocení dopadů realizovaných opatření v oblasti zaměstnanosti **nelze jednoznačně vztáhnout k obecným ukazatelům situace na lokálním trhu práce**, neboť statistické ukazatele jsou vedeny jen za území spadající pod KoP Odry jako celek, bez třídění na jednotlivé SVL. Nicméně **podíl nezaměstnaných v Odrách od r. 2015 do r. 2018 významně klesl** - tento trend však kopíruje současnou situaci jak v okresním, tak také krajském a celorepublikovém měřítku. Pokusili jsme se **zhodnotit další dopady**, které realizace opatření mohla mít na celý „ekosystém“ lokálního trhu práce. V Odrách panuje stabilní poptávka po pracovnících a **situaci v oblasti zaměstnanosti lze považovat za stabilizovanější než v r. 2015**, kdy byly Odry považovány z hlediska zaměstnanosti za nejproblémovější část ORP Nový

Jičín. V rezervoáru nezaměstnaných osob však zůstávají osoby s významnou kumulací handicapů, příp. u nichž absentuje motivace k účasti na trhu práce.

Pozitivně byla hodnocena spolupráce s ASZ a rovněž tak užitečnost samotného dokumentu SPSZ pro řešení problematiky v oblasti Zaměstnanosti.

Naplněny byly rovněž samotné cíle koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám, a to: 1) **adresnost, kdy nastavení projektů, z nich vycházejících služeb a dalších „mimoprojektových“ intervencí bylo adresně zaměřeno na cílové skupiny, jichž se zmiňované problémy bezprostředně dotýkají a aktéři se zaměřovali na řešení nejvýznamnějších problémů a také problémů, které postupně vyvstávaly.** Dále 2) **konzistence** - v rámci implementace opatření SPSZ docházelo k propojování jednotlivých intervencí (např. ve smyslu propojení řešení dluhů na nájemném a dluhové problematiky obecně nebo při propojení opatření zaměřených na efektivní trávení volného času dětí a preventivních činností). Implementace SPSZ tedy výrazně přispěla k pokrytí potřeb v obci. **V rámci hodnocení 3) koordinace a synergie se aktéři shodli, že významným posunem je provázanost služeb, vzájemná spolupráce a koordinace a bezproblémová spolupráce s dalšími institucemi** – zejména s Úřadem práce, OSPOD a Městským úřadem.

Jako vysoce pozitivní hodnotíme schopnost „empowermentu“ místních aktérů ve spolupráci s ASZ zabezpečit klíčové činnosti ve vlastním režimu, bez významné závislosti na čerpání prostředků EU, což je významným aspektem pro jejich pokračování do budoucna, byť v omezené formě.

Cíl evaluační zprávy

Následující zpráva předkládá výsledky zhodnocení spolupráce Agentury pro sociální začleňování (ASZ) s městem Odry v letech 2015 – 2018 na základě analýzy výstupů a výsledků implementace Strategického plánu sociálního začleňování Odry 2015 – 2018.¹ Ve zprávě je evaluována realizace naplánovaných opatření a dosahování strategických cílů s ohledem na jejich dopad na řešení stavu sociálního vyloučení v obci. Cílem zprávy je popsat efekt jednotlivých opatření a jejich vliv na dosažení plánovaných dopadů, a poskytnout tak zpětnou vazbu partnerům v lokalitě, ASZ, ale také poskytovateli podpory a tvůrcům národních sociálních politik. Výsledky zprávy jsou využitelné pro nastavování dalších intervencí v oblasti sociálního začleňování ve městě Odry i v jiných lokalitách, kde působí ASZ, a rovněž pro formulaci obecnějších politik řešení sociálního vyloučení.

Základní terminologie

Agentura pro sociální začleňování

Agentura pro sociální začleňování (dále jen ASZ), která je jedním z odborů Sekce pro lidská práva Úřadu vlády ČR, byla v roce 2008 ustavena jako ústřední nástroj státní správy pro řešení sociálního začleňování. Jejimi dvěma základními úkoly je zajištění podpory obcím v procesu sociální integrace a odborná koordinace řešení sociálního vyloučení na národní úrovni. ASZ podporuje obce a města v tom,

¹ Strategický plán sociálního začleňování Odry 2015 – 2018 (https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/SPSZ-Odry-2015_2018_final_loga.pdf)

aby mohly plnit svoji funkci v zajišťování rovného přístupu ke vzdělávání, bydlení, zaměstnání, zdravotní péči a dalším zdrojům a institucím všem svým občanům bez ohledu na jejich sociální status.

Základním nástrojem ASZ při řešení sociálního vyloučení v konkrétní obci je **síťování a propojování relevantních místních aktérů**, které je nezbytným předpokladem pro implementaci integračních procesů. K tomu slouží tzv. **Lokální partnerství (LP)**, platforma, v jejímž rámci se koordinovaně řeší jednotlivé problematické oblasti prostřednictvím vytčení strategických cílů a naplánování konkrétních opatření pro jejich naplňování. Strategické cíle, opatření k jejich dosahování a jiné inkluzivní aktivity jsou ukotveny v dokumentu s názvem **Strategický plán sociálního začleňování (SPSZ)**, který je za odborné a facilitační podpory lokálního konzultanta ASZ vytvářen lokálním partnerstvím obce. SPSZ je ústředním nástrojem řešení sociálního začleňování v konkrétní obci, podle něhož spolupráce ASZ a obce probíhá.

ASZ za dobu svého působení dosáhla značných úspěchů, především v odborném zmapování problému sociálního vyloučení a možností jeho řešení a v rozšíření sociálně inkluzivního diskurzu. Podařilo se jí v lokálních samosprávách implementovat nové způsoby práce představované především propojením, koordinací a aktivizací místních aktérů. Je schopna také pojmenovávat sociální problém přesněji a šířeji i s jeho příčinami, čímž je umožněna změna vnímání problému aktéry místní sociální politiky. Může poskytnout alternativu k segregačním a restriktivním praktikám, v nichž vidí řada lokálních politiků jediný nástroj řešení.

V rámci své práce však naráží také na značné **limity**. Základní limit tvoří skutečnost, že ASZ nedisponuje žádnými pravomocemi vůči obcím a samosprávám ani vlastními finančními zdroji. Sehrává tak úlohu odborného poradce a motivátora. Disponuje rovněž jen velmi omezenými možnostmi systémového ovlivňování na úrovni národní politiky, neboť nemá žádné legislativní ani exekutivní pravomoci. ASZ na lokální úrovni často naráží na bariéru rezistence politické reprezentace obcí, která oproti integračním snahám preferuje politickou kariéru a populistická řešení. ASZ je tedy pouze zprostředkujícím aktérem, který nemá přímý vliv na stav sociálního vyloučení a sociálně vyloučených lokalit v obcích. S touto optikou je nezbytné přistupovat také k evaluačním metodám a výstupům evaluace.

V současné době je nejsilnějším nástrojem vlivu na obce v rukou ASZ **Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL)**, který umožňuje obcím spolupracujícím s ASZ exkluzivně podávat projekty do uzavřených nesoutěžních výzev, kde jsou pro ně předem alokovány značné finanční zdroje. Projektové poradenství v rámci KPSVL se tak stává významnou intervencí ASZ ovlivňující řešení sociálního začleňování v obcích.

Sociální vyloučení

Pod pojmem **sociální vyloučení** chápeme proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace. Tento způsob vyloučení se projevuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučení se nacházejí v situaci, kdy mají sníženou míru přístupu ke zdrojům běžně dostupným většině obyvatel, zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení a možnosti participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování. Se sociálním vyloučením je často spojena určitá míra stigmatizace ze strany většinové společnosti, která může izolaci ještě prohlubovat.

Sociální vyloučení se vyznačuje různými charakteristikami, které se v různých lokalitách vyskytují s různou intenzitou. Společná všem lokalitám a jejich obyvatelům je však skutečnost, že se potýkají s několika zásadními existenčními problémy zároveň, a tudíž jejich řešení, které by směřovalo k vymanění se ze stavu sociální exkluze, je natolik obtížné, že je pro sociálně vyloučeného takřka nedosažitelné bez vnější pomoci.

Základními indikátory sociálního vyloučení jsou materiální chudoba, dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na dávkách v hmotné nouzi, nízká kvalita a nejistota v bydlení, ztížený přístup ke kvalitnímu společnému vzdělávání, vysoká míra zadlužení, výskyt rizikového chování a kriminality a vysoká míra migrace. Jednotlivé ukazatele samy o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje ze společnosti. Každý z uvedených aspektů sociálního vyloučení může být v různých lokalitách a u různých jejich obyvatel zastoupen v jiné míře. Kombinace intenzity přítomnosti těchto jevů pak vytváří charakter jednotlivých lokalit, které se stejně jako lokální kontext mnohdy výrazně liší.

Pokud dochází k vyšší koncentraci osob s kombinací několika nebo všech výše zmíněných ukazatelů, hovoříme o **sociálně vyloučené lokalitě (SVL)**. Sociálně vyloučené lokality obvykle vznikají působením systémových aktérů či tržních mechanismů. Při jejich vzniku lze sledovat vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou zákonné normy, tržní mechanismy a stanoviska zbytku společnosti i faktory vnitřní, mezi něž se řadí např. životní styl samotných sociálně vyloučených, které se často mezigeneračně reprodukuje. Specifickou roli v sociálním vyloučení hraje etnicita. V českém kontextu se pak jedná o etnicitu romskou. Je však nutné důrazně se vyhradit proti zaměňování pojmu sociální vyloučení s příslušností k romskému etniku. Výše uvedený popis fenoménu sociálního vyloučení jasně dokládá, že stav vyloučení ze společnosti může postihnout kohokoliv, nehledě na jeho etnickou příslušnost. Tomu také v současné době odpovídá zacílení intervencí Agentury pro sociální začleňování.

Metodologie

Pro zhodnocení výsledků spolupráce obcí s Agenturou pro sociální začleňování byla zvolena **dopadová evaluace** založená na zjišťování dopadů uskutečněných intervencí. Dopady vznikají přímým i nepřímým působením výstupů realizovaných opatření. Existence dopadů je zkoumána pomocí evaluačních ukazatelů. Evaluační ukazatele jsou měřitelné indikátory, jejichž pomocí je zjišťováno, jaká změna (dopad) byla způsobena prostřednictvím realizovaných opatření. Evaluační ukazatele mohou být kvantitativní i kvalitativní povahy a jsou vytvářeny na základě expertních znalostí ASZ o jednotlivých tematických oblastech. Pro formulování evaluačních ukazatelů byla využita logika teorie změny². Východiskem teorie změny je strategický plán sociálního začleňování evaluované obce, který je analyzován logikou zachycenou níže ve schématu 1. Každé opatření nemusí, a obvykle nemá, svůj unikátní dopad. Často má více opatření jeden společný dopad.

Schéma 1: Postup při stanovování dopadů intervencí

² viz Rukověť evaluátora, ASZ 2018.

V úvodní fázi evaluace lokality je vytvářen evaluační design, do něhož jsou zaneseny strategické a obecné cíle ze SPSZ, opatření, kterými jsou dosahovány, jejich výstupy a očekávané dopady spolu s evaluačními ukazateli. Realizované a nerealizované výstupy jsou zjišťovány za pomoci lokálního konzultanta či místních aktérů a dopady jsou definovány s ohledem na specifický kontext lokální situace a dále specifikovány ve spolupráci s centrálními a lokálními experty na dané problematiku. V případě některých intervencí – typicky u posilování kapacit sociálních a jiných služeb – zůstáváme při formulování dopadů spíše na úrovni výstupů, neboť zjišťování dopadů by vyžadovalo využití výrazně robustnějších výzkumných metod, než umožňuje evaluační proces v ASZ.

Při evaluaci lokality Odry, která probíhala v únoru až červnu 2019, byly využity následující **výzkumné metody a techniky**:

- **dotazníkové šetření** mezi členy pracovních skupin Lokálního partnerství
- **polostrukurované rozhovory** s místními institucionálními aktéry
 - Vedoucí odboru sociálních věcí MěÚ Odry
 - Referent sociálních věcí Odboru sociálních věcí MěÚ Odry - sociálně právní ochrana dětí
 - Úřad práce ČR – ředitelka kontaktního pracoviště Odry
 - Charita Odry, Vedoucí NZDM Manhattan

 - Základní škola Komenského 6 – ředitel školy
- **desk research**
- **analýza dat**
 - z veřejně přístupných zdrojů (mapa exekucí, mapa kriminality, data MPSV, GŘ ÚP, ČSÚ)
 - poskytnutá místními aktéry (data soc. služeb, MěÚ, KoP ÚP Odry, Oderská městská společnost, s.r.o., NZDM Manhattan, Charita Odry)
 - sekundární analýza dat z monitoringu projektu dluhové poradny Charity Odry „Odborné sociální poradenství zaměřené na dluhovou problematiku“, reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_026/0003559
- **analýza dokumentů**
 - Zpráva o vybraných otázkách sociálního vyloučení a nástrojích sociálního začleňování v Odrách
 - Vyhodnocení plnění Strategického plánu sociálního začleňování 2015-2018 (ASZ)
 - Situační analýza města Odry 2019 (ASZ)
 - Tematický akční plán pro oblast dluhové problematiky v obci Odry pro období 2020 – 2022

Limity evaluace

Evaluace dopadů spolupráce ASZ a obcí se sociálně vyloučenými lokalitami naráží na několik zásadních limitů. Některé z nich jsou obecnými metodologickými problémy evaluace sociálních jevů, jiné se týkají specifik práce ASZ.

Specifickými omezeními vyplývajícími z povahy ASZ jako organizace a její činnosti, která byla zmíněna již v předchozí kapitole, je zejména rozpor mezi tím, že **primární cílovou skupinou ASZ je obec a místní institucionální aktéři**, avšak zvolená evaluační metoda usiluje mj. o zachycení dopadů intervencí na sociálně vyloučené osoby, kteří jsou pro ASZ sekundární, tedy nikoliv bezprostřední, cílovou skupinou. Již z tohoto východiska vyplývá, že činnost ASZ může mít pouze **zprostředkovaný vliv na vznik dopadů** v sociálně vyloučených lokalitách. Zásadní roli v jejich uskutečnění má aktivita místních aktérů, kterou může ASZ podpořit, nemůže ji však zastoupit. Přesto v aktivizaci příslušných procesů spatřujeme hlavní dopad činnosti ASZ (a implementace SPSZ) s významným vlivem na jejich udržitelnost (a tím i udržitelnost určité úrovně a způsobu přístupu k řešení problematiky sociálního vyloučení v dané lokalitě.

Problémem pro aplikaci dopadové evaluace je rovněž skutečnost, že strategické plány sociálního začleňování mnohdy nejsou vytvořeny ve vhodné logické struktuře, která by implikovala očekávané dopady. S tím souvisí také **absence průběžného monitoringu výstupů a sběru potřebných dat** a informací pro hodnocení změn stavu sociálního vyloučení či postupu průběhu sociální integrace.

Zároveň musíme vzít v úvahu také komplexní povahu sociálního problému, jímž je sociální vyloučení. Do jeho vývoje, stejně jako obecně do vývoje společnosti, silně **intervenuje velké množství vnějších faktorů**, které ASZ, ale ani obce a jejich obyvatelé nemohou nijak ovlivnit, např. cykly ekonomické recese a naopak konjunktury. K vnějším intervenujícím faktorům můžeme přiřadit i **systémové nastavení** jednotlivých politik státu, které determinuje možnosti řešení různých aspektů sociálního vyloučení. Další důležitou skutečností, kterou musíme mít na mysli při hodnocení spolupráce obcí s ASZ, je to, že integrační procesy jsou dlouhodobé povahy a jejich výsledky se projevují až po delší době, od intervencí tedy nelze očekávat okamžitý dopad a změny v sociálně vyloučených lokalitách.

Jiný limit prováděné evaluace představuje **nedostatek dostupných relevantních dat** takřka ve všech oblastech intervencí, a to především dat vztažených k malým územním jednotkám a k identifikovaným sociálně vyloučeným lokalitám. Data, která jsou poskytována místními aktéry, pak mívají různou strukturu, obsah i validitu. Navíc je obvykle nelze ověřit z jiných zdrojů.

S ohledem na uvedená obecná i specifická metodologická omezení je při evaluaci kladen důraz na **kvalitativní zkoumání**, které umožní podat hlubší kontextuální hodnocení dopadů intervencí a vytvořit co nejvíce objektivní obraz stavu lokality.

Strategický plán sociálního začleňování Odry 2015 - 2018

SPSZ vznikl se zapojením místních neziskových organizací, státních a samosprávných institucí (sdružených v Lokálním partnerství Odry) a Agentury pro sociální začleňování poté, co město Odry projevilo v roce 2012 zájem o spolupráci s ASZ a spolupráce byla v lednu roku 2013 zahájena. SPSZ 2015 - 2018 byl vypracován pracovními skupinami - Bydlení, dluhy a finanční gramotnost; Vzdělávání a volný čas, Zaměstnanost³ - a na základě vyhodnocení plánu na roky 2013 – 2014, které bylo realizováno v roce 2015, aby mohl být dále využit při čerpání prostředků z Evropských strukturálních a investičních fondů (ESIF) v programovém období 2014-2020 v režimu tzv. Koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL), především v operačních programech Zaměstnanost (OPZ), Vzdělávání, věda a výzkum (OP VVV) a Integrovaném regionálním operačním programu (IROP). Pro

³ V době realizace evaluace však již tyto skupiny nebyly v činnosti.

potřeby přípravy Koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL) v Odrách vznikla v prvním čtvrtletí 2015 pracovní skupina Projekty, která byla složená ze zástupců subjektů, které mají zájem čerpat prostředky vyhrazené pro KPSVL a předložili své projektové záměry, zmiňované jak v SPSZ, tak v následujícím textu.

Oblastí bezpečnosti a prevence kriminality se v Odrách pro dané období zabýval Plán prevence kriminality města Odry a komise prevence kriminality Rady města. Oblast bezpečnosti a prevence byla řešena právě v této platformě, aby nedocházelo ke zbytečnému zdvojení aktivit na úrovni komise Rady a pracovní skupiny Lokálního partnerství. SPSZ proto do detailu bezpečnostní problematiku neřešil, nicméně s Plánem prevence kriminality má styčné body v oblasti Vzdělávání a volný čas, a takto k hodnocení této oblasti přistupujeme také v této evaluační zprávě.

Hledisku prostorového vymezení a identifikaci sociálně vyloučených lokalit v rámci města Odry se věnujeme v textu níže.

Strategický plán ve své analytické části definoval problémy, s kterými se při přípravě plánu město dlouhodobě potýkalo, a na jejich základě rozdělil vytyčené priority a cíle do čtyř tematických oblastí – Bydlení, dluhy a finanční gramotnost, Vzdělávání, rodina a volný čas, Zaměstnanost, Bezpečnost a prevence kriminality. Podle tohoto členění dále strukturujeme i tuto evaluační zprávu, částečně vydělujeme pouze část oblasti Vzdělávání, která byla v roce 2018 zařazena do Místního plánu inkluze, a bude tak součástí evaluace MPI.

Koncipování SPSZ Odry 2015 - 2018

Do koncipování SPSZ 2015 – 2018 vstupovali aktéři s informacemi z vyhodnocení SPSZ 2013 – 2014 a byly tak definovány následující (přetrvávající, příp. nově vzniklé) problémy a potřeby:

- potřeba udržení, resp. posílení kapacity sociální práce v oblasti dluhové problematiky (akcentovány byly zejména dluhy na nájemném)
- potřeba vyřešení problematiky využívání institutu zvláštního příjemce doplatku na bydlení
- potřeba nalezení vhodné formy (noclehárna, azylový dům, byty) a objektu pro řešení problematiky krizové bydlení
- potřeba zajištění trvalého odborného dluhového poradenství (ne však „plošnou“ formou přednášek, které se příliš neosvědčily, ale formou individuální práce s klientem)
- potřeba spuštění provozu NZDM, vyřešení financování jeho provozu z externích zdrojů
- potřeba pokračování práce s dětmi na ulici a dlouhodobější zajištění těchto aktivit po finanční a materiální stránce
- potřeba pokračování informovanosti o volnočasových aktivitách ve městě
- řešení potřebnosti rozšíření služby SAS pro rodiny a hledání možností jejího financování
- pokračování provozu předškolního klubu při ZŠ Komenského
- zajištění dlouhodobějšího financování pozice metodika záchytné sítě a nastavení místní metodiky této činnosti (setkávání, informovanost rodičů a žáků, spolupráce s druhou ZŠ,...)
- zajištění odborného poradenství a vytvoření pracovních míst pro osoby obtížně uplatnitelné na trhu práce, udržitelnost těchto aktivit do budoucna

Shora uvedené diskrepance a problémy byly následně sladřovány s aktuálními potřebami v rámci mapování problémů, které realizovaly pracovní skupiny LP. Podkladem pro toto mapování byla mj.

analýza, externě zpracovaná Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí.⁴ V rámci mapování pak byly konstatovány problémy/potřeby, které byly v rámci strategického plánování uvedeny do souladu s potřebami shora a jsou uvedeny v textech níže věnovaných jednotlivým tematickým oblastem.

Výchozí a současný stav sociálního vyloučení v Odrách

Cílovou skupinou SPSZ byli všichni občané města Oder, kteří se z různých důvodů ocitli nebo ocitnou v ohrožení sociálním vyloučením, a to ve smyslu ztíženého přístupu k institucím a službám či vzdělávacím příležitostem či se potýkají s kumulovanými problémy, které nejsou schopni sami efektivně řešit (např. zadluženost, ztráta zaměstnání, platební neschopnost, problémy s bydlením, problémy dětí v rámci školní docházky, vzdělání, závislost na sociálních dávkách, špatné právní povědomí, apatie, závislost na lichvářích, neschopnost hospodařit).

Identifikace sociálně vyloučených lokalit v rámci města Odry byla přes relativně malou rozlohu města a jeho celkovou přehlednost problematická, hovoříme proto o lokalitách považovaných za vyloučené (LPV). Problematika sociálního vyloučení je v Odrách do značné míry spojená s romským etnikem. Jedním z důvodů, je, že za LPV jsou považovány objekty obydlené převážně romskými obyvateli a v kontextu města Oder jde v podstatě bez výjimky o jednotlivé domy spojené vždy s jednou adresou, převážně se vyskytující v běžné řadové zástavbě a nijak zásadně se neodlišující od okolních domů. Nelze ani hovořit o výskytu těchto domů po více počtech v jedné ulici. Pokud ano, jsou domy umístěny relativně daleko od sebe. Výjimku tvoří domy na ulici Hranická, kde se vyskytují čtyři a tři z nich jsou v těsné blízkosti.

Většina objektů (kromě Veselí a částečně 1. Máje 41) je v bezprostřední blízkosti centra města, tedy v dobré dostupnosti veřejných služeb. Město Odry je obcí s rozšířenou působností a je velmi dobře vybaveno veřejnými institucemi a službami, jako je kontaktní pracoviště úřadu práce, nemocnice, ordinace praktických lékařů, pediatrů apod., služebnou městské i státní policie, mateřskou školou se čtyřmi pobočkami, dvěma základními školami a dokonce dvěma středními školami. Město je dostupné jak autobusovou, tak vlakovou dopravou. Nachází se zde několik obchodů s potravinami a spotřebním zbožím, pobočky bank i bankomat. Z důvodu relativně malé rozlohy je naprostá většina těchto služeb dostupná bez použití dopravního prostředku, a vzhledem k poloze většiny LPV, je snadno dostupná pěší chůzí do 10 minut. Výjimku představovala místní část Veselí; mimo ni také ostatní místní části a „Hrádeček“⁵, který sloužil jako přístřeší skupině osob bez domova.

Pro účely definování výskytu problému sociálního vyloučení byla použita analytická kritéria (**prostorové vymezení a ohraničení, symbolické vyloučení, status „lokality“/rozsah lokality, prostorová odloučenost, koncentrace obyvatel, kteří jsou nositeli prvků sociálního vyloučení, vizuální rozpoznatelnost** bez znalosti dalšího kontextu atd.), která vedla k definování prostorového určení sociálního vyloučení v Odrách na následující objekty:

⁴ Zpráva o vybraných otázkách sociálního vyloučení a nástrojích sociálního začleňování v Odrách, která byla zpracována v roce 2013 v souvislosti se zahájením spolupráce Agentury pro sociální začleňování a města Oder pracovníky Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí.

⁵ Objekt byl zdemolován cca 2016/17 (zdroj: Situační analýza ASZ 2019).

- Objekt Slunečná 172/1
- Objekt v místní části Veselí 22
- Objekt Okružní 75/22
- Objekt Hranická 167/24
- Objekty Hranická 28/8, Hranická 27/10, Hranická 26/12
- Objekt 1. Máje 244/33
- Objekt 1. Máje 383/41
- Objekt Kopečná 176/3
- Objekt Kopečná 112/14
- Objekt Nové město 288/16

Tytéž determinanty sociálního vyloučení potvrdila následně také Situační analýza ASZ 2019 (dále SA 2019), v níž se uvádí, že „V kontextu sociálního vyloučení je pro Odry příznačné, že nelze⁶ (až na některé specifické případy) hovořit o vyloučených lokalitách naplňujících znaky zejména prostorové izolovanosti a odloučenosti od běžné zástavby. Lokality (adresy) obývané lidmi nesoucími v různé míře znaky sociálního vyloučení (chudoba, zadluženost, nízký socio-ekonomický status v rámci komunity, závislosti, rizikové chování, dlouhodobá nezaměstnanost atd.) jsou v Odrách součástí běžné zástavby a řada z nich se nachází v historickém jádru obce. Lze zde spíše hovořit o symbolickém vyloučení, souvisejícím s etnickým principem (identifikujícím sociální vyloučení s romskou etnicitou), kdy respondenti identifikují lokalitu na základě větší koncentrace romských obyvatel častěji, než že by popsal konkrétní objekt. Zároveň nelze v případě Oder hovořit o prostorové koncentraci těchto objektů v ulici, čtvrti, nebo jiné lokalitě – jde tu o jednotlivé domy.“

Dopady SPSZ

V SPSZ **nejsou jednoznačně definovány očekávané dopady**, proto jsme při jejich stanovení vycházeli z problémů a slabých stránek jednotlivých oblastí definovaných v analytické části SPSZ pro jednotlivé oblasti. Tyto dopady uvádíme v texech věnovaných jednotlivým tematickým oblastem za přehledem naplnění SPSZ v rovině výstupů. Podrobné propojení cílů definovaných v SPSZ, výstupů plánovaných opatření a definovaných dopadů je ilustrováno ve schématech k tématům.

Bydlení, dluhy a finanční gramotnost

Tematické oblasti Bydlení, dluhy a finanční gramotnost byla v SPSZ přiřazena samostatná priorita a byly definovány cíle pro takto multidimenzionální oblast, která však sestává z podoblastí vykazujících vzájemnou logickou návaznost. V rámci mapování, viz text shora, byly formulovány hlavní problémy v dané oblasti:

- Zadluženost nájemníků městských bytů
- Nízké povědomí o hospodaření s penězi (nevýhodné půjčky, nákupy předraženého zboží)
- Špatný stav domů, vandalismus, nepořádek
- Absence krizového bydlení pro osoby bez přístřeší

⁶ Tj. v roce 2019

Dominujícím problémem v Odrách bylo dluhové zatížení obyvatel, přičemž dluhy jsou zde významně spjaty s dluhy souvisejícími s bydlením, proto byla v rámci SPSZ akcentována mj. práce s dlužníky na nájemném.

Výchozí stav zadlužení nájemníků městských bytů

Tabulka 1: Celkové dluhy na nájemném v městských bytech

Rok	Celkové dluhy na nájemném v Kč
K 31.12.2012	2.102.946
K 31.12.2013	2.296.782
K 31.12.2014	2.404.999

Zdroj: SA 2019

Specifikem Oder je mj. vlastnická struktura bydlení, kdy většina objektů spojovaných se sociálním vyloučením je ve vlastnictví města, které od roku 2004 reguluje nakládání s bytovým fondem obce skrze Oderskou městskou společnost s.r.o. Z celkového počtu cca 58 bytových jednotek pronajímaných v objektech identifikovaných jako (potenciálně) koncentrujících sociálně vyloučené obyvatele je pouze cca 10 bytů v soukromém vlastnictví, zbylých 48 je v majetku města Odry. Město dále spravuje prostřednictvím Oderské městské společnosti s.r.o. ubytovnu se 75 bytovými jednotkami. To umožňuje městu potenciálně významně ovlivňovat dynamiku skladby obyvatel a vymáhat dodržování pravidel a nařízení vztahených k užívání bytu. (Zdroj: SA 2019)

U části nájemníků městských bytů se projevovalo jejich setrvalé zadlužení, které se nedařilo umořovat. Dluhy se týkaly většího počtu osob (desítky), s tím, že se ve většině nejednalo o nové dluhy. Dluh obyvatel vůči městu se také často týkal poplatků za svoz komunálního odpadu. Zároveň SPSZ konstatoval že „Vznik dluhů na nájemném často souvisí s nedostatečnými schopnostmi hospodařit s finančními prostředky a plnit si povinnosti spojené s nájmem bytu.“

Podle dostupných informací nebyla v té době příliš využívána možnost splátkových kalendářů, nebo jiných nástrojů splácení dluhu vůči městu. To uvádí už i vstupní analýza, když popisuje, že „ [splátkové kalendáře] jsou využívány pouze v 19 % případů domácností dlužících na nájemném za obec jako celek, v lokalitách považovaných za vyloučené (LPV) pak ještě méně, a to v 9 %. (zdroj: Vstupní analýza Odry, str.49, dále VA). Dvuměsíční a vyšší dluh na nájemném mělo 71 dlužníků, jednalo se i o starší nájemníky⁷, kteří už nemají nájemní smlouvu, ale dluh přesto zůstal (Zdroj: SA 2019).

Úvahy o možných řešeních problematiky zadluženosti obyvatel městských bytů v rámci SPSZ směřovala jednak k řešení prostřednictvím terénní práce s nájemníky bytů (pomoc s hlídáním plateb, zprostředkování komunikace se správcem bytů, městem i pracovištěm Úřadu práce, dojednáním návaznosti na další sociální a jiné služby, např. odborné dluhové poradenství). Spolupráce s místním pracovištěm Úřadu práce byla identifikována jako velmi podstatná, a to zejména při vyplácení dávek osobám, u kterých zároveň již vznikl dluh a hrozí případné další zneužití dávky na bydlení k jiným účelům. Proto bylo v rámci definování cílů a opatření SPSZ **akcentováno využívání tzv. přímé úhrady nájemného**, která se provádí na základě upozornění pronajímatele o vzniku dluhu a posouzení situace pracovištěm ÚP (Zdroj: SPSZ).

⁷ „Starší“ nájemníci ve smyslu délky užívání bytu.

Cíle strategického plánu v oblasti Bydlení, dluhy a finanční gramotnost

Následující tabulka uvádí obecné a specifické cíle oblasti Bydlení, dluhy a finanční gramotnost, tak, jak jsou definovány v SPSZ a doplňuje současný stav plnění. **Zeleně** jsou vyznačeny splněné cíle, **modře** cíle, které byly naplněny částečně a **červeně** cíle, které realizovány nebyly.

Tabulka 2: Strategické cíle a opatření SPSZ v oblasti Bydlení, dluhy a finanční gramotnost

Oblast	BYDLENÍ, DLUHY, FINANČNÍ GRAMOTNOST
Hlavní cíl 1	Nebude docházet k nárůstu nových dluhů na nájemném, dluhy budou detekovány po prvním nezaplaceném nájmu
Specifický cíl/kroky 1.1	Od října 2015 je v Odrách rozšířeno využívání přímé úhrady nájemného ze sociálních dávek pro dlužníky na nájemném
i. trojstranné jednání o využívání nástroje	Realizováno
ii. příprava dodatků k nájemním smlouvám	Realizováno
iii. nástroj je využíván	Realizováno
Specifický cíl/kroky 1.2	Od začátku roku 2016 pokračuje práce s dlužníky na nájemném prostřednictvím terénní pracovnice města
i. do konce roku 2015 běží terénní práce z dotace ÚV ČR	Realizováno
ii. projekt je podán do OPZ	Nerealizováno
iii. služba je poskytována v tříletém projektu	Nerealizováno
Specifický cíl/kroky 1.3	Od začátku roku 2016 je v rámci MěÚ Odry koordinována sociální bytová politika spojená s prevencí bezdomovectví
i. projekt podán do OPZ	Nerealizováno (od podání projektu bylo ustoupeno).
ii. vzniká na MěÚ pozice koordinátora bytové politiky města	Nerealizováno.
iii. pracovník provádí pravidelný monitoring vzniku a vývoje dluhů, koordinuje spolupráci odborů města, ÚP a sociálních služeb	Realizováno částečně
iv. pracovník sleduje aktuální legislativu v oblasti sociálních dávek a sociálního bydlení, připravuje vlastní návrhy a metodické postupy	Realizováno částečně
Hlavní cíl 2	Bude řešena situace krizového bydlení pro osoby bez přístřeší z Oder
Specifický cíl/kroky 2.1	Od listopadu 2015 je k dispozici krizové bydlení pro osoby bez přístřeší s okamžitou kapacitou 10 osob
i. jednání zúčastněných subjektů k záměru	Realizováno.
ii. nastavení pravidel pro ubytování a spolupráce s ÚP	Realizováno částečně
iii. zahájení provozu	Realizováno částečně

Hlavní cíl 3	Bude zajištěno dostupné odborné dluhové a právní poradenství pro 60 klientů ročně, budou realizovány osvětové aktivity finanční gramotnosti pro dospělé
Specifický cíl/kroky 3.1	Od ledna 2016 začíná poskytovat služby občanská poradna v Odrách, která poskytuje mj. odborné dluhové a právní poradenství a zajišťuje osvětu v oblasti finanční gramotnosti
i. příprava projektového záměru	Realizováno
ii. projekt je podán do OPZ	Realizováno
iii. zahájení poskytování služeb	Realizováno

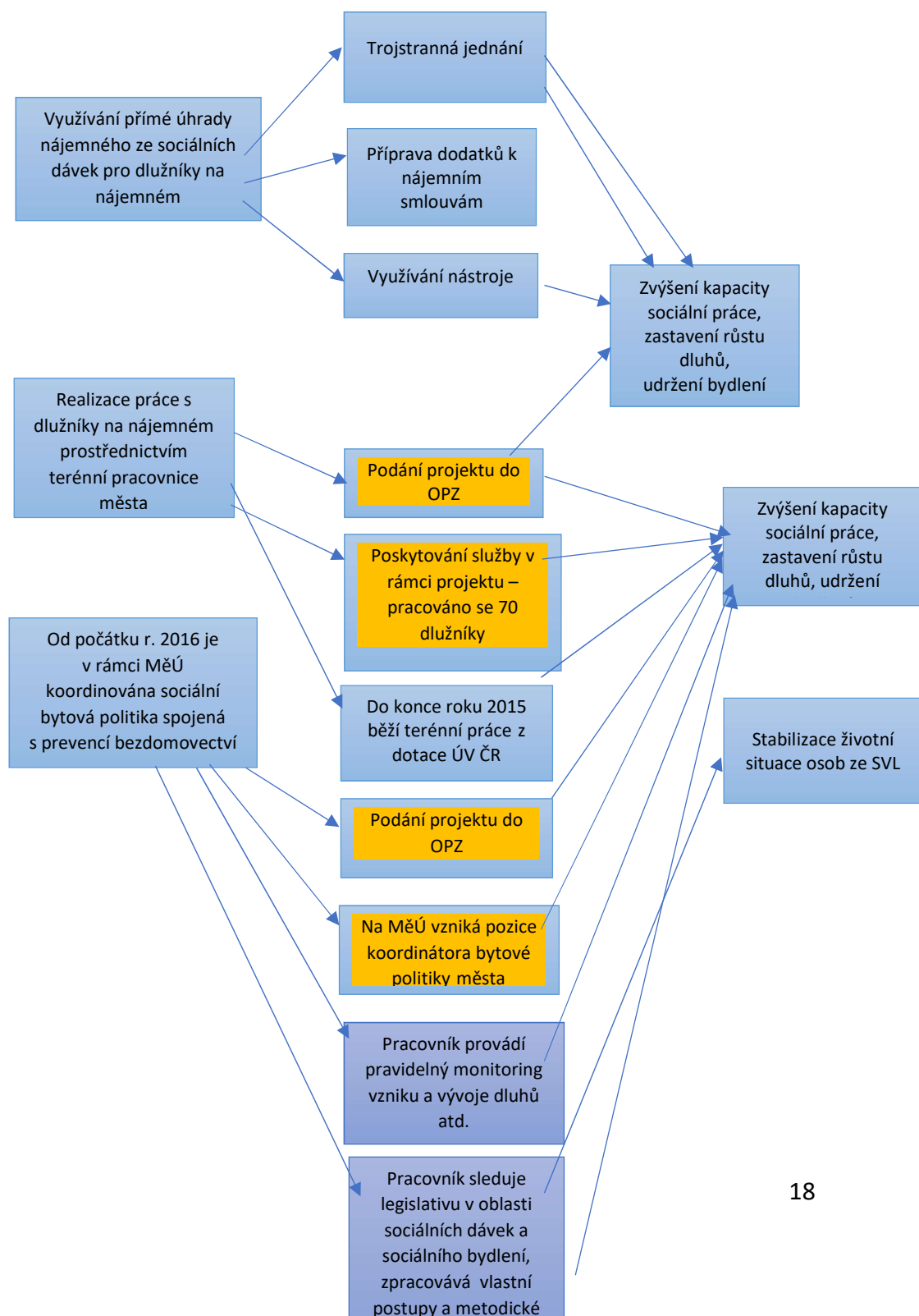
Indikované dopady realizace opatření v oblasti Bydlení, dluhy a finanční gramotnost

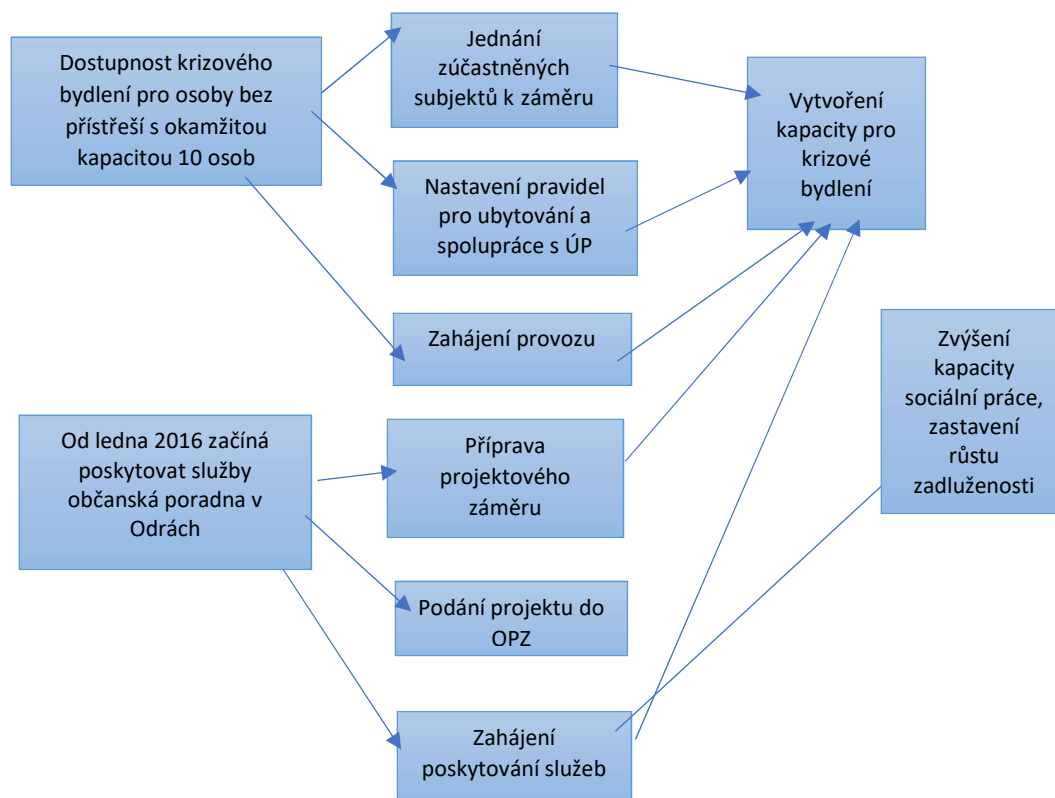
V SPSZ nejsou jednoznačně definovány očekávané dopady, resp. může docházet k záměně opatření, výstupů a dopadů a při definici dopadů v evaluačním designu prostřednictvím teorie změny jsme proto vycházeli z důkladné analýzy analytické části SPSZ a z formulace priorit a cílů SPSZ. Z těchto podkladů jsme pro oblast Bydlení, dluhy a finanční gramotnost definovali tři dopady, které jsou však vzájemně poměrně těsně provázány a tím i analyticky nesnadno odlišitelné (zejména práce s dlužníky je v rámci hlavního cíle 1 vztahována primárně k dluhům na nájemném, ale v rámci hlavního cíle 3 se již jedná o intervence do oblasti dluhové problematiky obecně). Vzhledem k těmto aspektům pak nelze jednoznačně definovat, ke kterým cílům/opatřením se jednotlivé dopady vážou.

Z uvedených důvodů se přikláníme převážně ke **kvalitativní podobě hodnocení**, které lépe ilustruje zejména provázanost jednotlivých částí intervencí.

V následujícím schématu jsou zachyceny definované cíle příslušného SPSZ, opatření, kterými jsou naplňovány, a jejich zamýšlené dopady. Ze schématu je patrné, že strategickým plánováním chtěli místní aktéři v rámci této integrované oblasti docílit tří skupin dopadů. Jsou jimi **(1) zvýšení kapacity sociální práce pro práci, udržení bydlení (zejména v městských bytech), zastavení růstu zadluženosti obyvatel SVL (2) vytvoření kapacity pro krizové bydlení (3) stabilizace životní situace obyvatel SVL**. Schéma je sestavené na základě struktury SPSZ, žlutou barvou jsou vyznačena opatření, která nebyla realizována.

Schéma 2: Specifické cíle, opatření a dopady v oblasti Bydlení, dluhy a finanční gramotnost

Dopad č. 1 – Zvýšení kapacity sociální práce, udržení bydlení (zejména v městských bytech), zastavení růstu zadluženosti obyvatel SVL

Potřeba nastavení určité úrovně kapacit sociální práce měla v Odrách svůj „historický“ vývoj. Město Odry získalo v letech 2013 i 2014 dotaci z Úřadu vlády ČR na mzdu terénní pracovníce, která v Odrách působila do r. 2015. V srpnu 2014 začala v Odrách působit také obecně prospěšná společnost Společně - Jekhetane, která zde zaměstnávala jednu terénní pracovníci. Společnost zde působila v rámci individuálního projektu Moravskoslezského kraje (dále MSK), který skončil ve 2. čtvrtletí 2015.

Situace v oblasti sociální práce (zejména v oblasti dluhů na nájemném) však i po ukončení činnosti shora uvedeného subjektu vyžadovala akutní řešení, a to bez ohledu na možnost použití dotačních prostředků. Použitými nástroji k řešení dané situace byla přímá úhrada plateb nájemného, dále splátkové kalendáře, ústní domluvy, dluhové poradenství. Proběhla proto vzájemná jednání MěÚ Odry a ÚP na nastavení systému přímé úhrady nájemného. Byly zpracovány dodatky k nájemním smlouvám pro úhradu nájemného ze sociálních dávek. Od října 2015 je v Odrách rozšířeno využívání přímé úhrady nájemného ze sociálních dávek pro dlužníky na nájemném. Nástroj je však využíván s určitými limity, o nichž se zmiňujeme v textu níže.

V plánu bylo proto podat projekt v rámci OPZ a **získat jeho prostřednictvím terénní pracovníci na práci s dlužníky na nájemném, což by posílilo kapacitu pro řešení dluhové problematiky.** Od podání projektu ale bylo ustoupeno a **ve spolupráci aktérů byly hledány další způsoby řešení, přičemž bylo od r. 2019 využito participativního přístupu** Dluhové poradny Charity Odry (dominantního poskytovatele sociálních služeb v dané lokalitě, s využitím realizace projektu KPSVL OPZ zaměřeným na dluhové poradenství), viz. text dále) a Oderské městské společnosti, s.r.o.

Přestože nebylo realizováno ani podání projektu do OPZ v rámci strategického cíle 1.3 (**zřízení pozice koordinátora bytové politiky města** na MěÚ, který by měl ve své gesci provádění pravidelného monitoringu vzniku a vývoje dluhů a koordinaci spolupráci odborů města, ÚP a sociálních služeb), byla ze strany města **vyvinuta aktivita k zajištění potřebných intervencí** prostřednictvím posílení sociální práce města Odry, a **těžiště této práce tak bylo přeneseno v reálném kontextu na sociální práci města** a byla vykonávána v rámci pracovních povinností pracovníků MěÚ. Také sledování příslušné legislativy a vytváření vlastních návrhů a metodických postupů pro práci s dlužníky nebylo vzhledem ke shora uvedenému realizováno prostřednictvím plánované pozice koordinátora, ale v rámci pracovních povinností pracovníků MěÚ. **K přímému posílení kapacit sociální práce tak nedošlo, byly však vyčleněny 2 pracovnice, kterým byla příslušná agenda svěřena.**

Stěžejní záležitosti týkající se organizace bytového hospodářství a s ním mj. souvisejícího dluhového zatížení na nájemném apod. byly přeneseny na **Oderské městské společnosti, s.r.o. (OMS)**, která je správcem městských bytů (včetně sociálních). Vývoj dluhů a plateb je sledován prostřednictvím OMS a tato organizace posílá pracovníkům MěÚ přehled dlužníků.

Vnímání posunu v této oblasti nebylo ze strany aktérů jednotné: **část uváděla, že u zadlužených klientů v městských bytech je vidět posun k lepšímu a že tito klienti jsou disciplinovanější, dodržují termíny atd., část respondentů však nespatořovala v zavedení splátkových kalendářů a využívání přímé úhrady plateb významnější dopad**, a to z důvodu, že se zavedením těchto opatření vyjádřila souhlas jen marginální část nájemníků, přičemž i u těch, kteří k tomuto přistoupili, došlo ve významné míře po několika měsících ke stažení souhlasu a opětovnému zhoršení platební morálky. Zavedeny byly 4 přímé úhrady nájemného, v systému vydržely 3, 1 rodina začala pracovat a mohla začít hradit bydlení z vlastních příjmů. Počet osob, kterým bylo zavedení přímé úhrady nájemného nabídnuto, nebyl evidován, nelze tak konstatovat, nakolik byla tato intervence dlužníky využita. Pro využití splátkových kalendářů není nastavený explicitní režim, tyto se řeší individuálně.

Minimálního zlepšení se dle aktérů dosáhlo spoluprací městského právníka a exekutora (funguje cca 1 rok) – případy se alespoň trochu posouvají kupředu.

Problematika dluhů se však v Odrách nevztahuje jen k zadluženosti na nájemném a souvisejících službách, ale zadluženosti obecně (tj. spotřebitelské úvěry atd.). Data o celkové zadluženosti (tedy nejen v souvislosti s nájemným a příslušnými službami) čerpáme ze Situační analýzy 2019:

V roce 2017 se na Odersku s exekucí potýkalo 1006 osob, což je o více než 6,5 % vyšší, než je průměr v ČR. Meziročně těchto osob narůstá o 1,4 %. Alarmující jsou zejména podíly exekucí zatížených dětí a mladistvých (2 %), mladých lidí mezi 18-29 lety (17 %) a seniorů nad 65 let (5 %). Velkým problémem jsou kumulované exekuce - podíl osob se 3 – 9 exekucemi je téměř poloviční (48 %), zatímco jednu exekuci registruje 27 % dlužníků. V průměru vychází na každého exekuovaného člověka cca 4,9 exekuce. Detailní přehled shrnuje následující tabulka 6. Doplňkovou informací je počet 104 osob v osobním bankrotu s trvalým bydlištěm v Odrách⁸. (Zdroj: SA 2019)

Tabulka 3: Podíl osob v exekuci v roce 2017

podíl osob v exekuci	16,35%
podíl dětí a mladistvých v exekuci	2%
podíl osob ve věku 18 - 29 let v exekuci	17%

⁸ Insolvenční rejstřík osob (<http://isir.justice.cz>)

podíl seniorů 65+ v exekuci	5%
podíl (počet) osob s jednou exekucí	27% (272)
podíl (počet) osob se 2 exekucemi	12% (125)
podíl (počet) osob se 3 - 9 exekucemi	48% (483)
podíl (počet) osob s 10 - 29 exekucemi	12% (122)
počet (počet) osob s 30 a více exekucemi	0% (4)
průměrná jistina na osobu	220 764,- Kč
medián jistiny na osobu	84 957,- Kč

Zdroj: mapaexekucí.cz

Ačkoliv je absolutní počet osob v exekuci meziročně vyšší, oproti roku 2016 se snížil celkový počet exekucí i průměrný počet exekucí na osobu, **což může napovídat na funkční dluhové poradenství, osvětu a další preventivní nástroje dostupné v lokalitě.** Pozitivním trendem je **větší informovanost obyvatel a sdílení doporučení na využití poradny,** která rozšiřuje svou působnost i mimo SVL Odry.⁹ (Zdroj: SA 2019)

Významným zásahem do dané situace bylo, že od ledna 2016 začala v Odrách poskytovat služby občanská poradna Charity, která poskytuje mj. odborné dluhové a právní poradenství a zajišťuje osvětu v oblasti finanční gramotnosti, podpořené projektem z OPZ „Odborné sociální poradenství zaměřené na dluhovou problematiku“, reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_026/0003559.

Na výstupové úrovni této intervence lze konstatovat, že od roku 2015 doposud navštívilo poradnu v Odrách 335 klientů z Oder, místních částí a širokého okolí. Dále bylo od roku 2015 podáno a schváleno celkem 55 návrhů na povolení oddlužení (z toho ale bylo 12 z Fulneku), tématem řešeným s klienty jsou podle informací zástupců poradny především vícečetné exekuce a mnoho klientů čekalo na novelu insolvenčního zákona, aby mohlo podat návrh na povolení oddlužení. Vzhledem k působnosti dluhové poradny i ve Vítkově a plánuje rozšíření do Fulneku (oboje KPSVL), je obtížné (nemožné) odlišovat klienty odjinud (Studénka, Kružberk, Vražné..). V poslední době pak z Fulneku i z Oder přibývá klientů i insolvenčních návrhů. (Zdroj: SA 2019). Toto ne zcela přesné územní vymezení jen na Odry způsobuje nespolehlivost evaluačních interpretací, ale zřejmá je skutečnost, že dluhová problematika na daném území doznává aktivního řešení.

Značný význam spatřujeme v odhadované participaci etnické skupiny Romů na projektu Dluhové poradny, a to ve výši 25 % podílu, který byl zjištěn v rámci monitoringu tohoto projektu. Přesnější data z výsledků monitoringu nerozebíráme, neboť sebraná data se vztahují k 30. 6. 2019 a nebyla by tak transparentně objektivizovatelná pro hodnocení SPSZ. Nicméně z kvalitativní části dotazování v rámci monitoringu projektu vyvstaly určité poznatky realizátora, které stojí na tomto místě reflektovat. **Na otázku „Co vám pomohlo úspěšně naplnit cíle – externí vlivy“? pracovníci realizátora odpověděli, že to byly „Spolupráce s místními institucemi a zaměstnavateli na zadluženosti cílové skupiny.“, „Zajištění prostor a techniky v místě Úřadu práce. Kontaktování evidovaných klientů na termín realizace seminářů.“** Za cennou dále považujeme odpověď na dotaz „Co vás potrápilo/co byste udělali jinak/- jaké kroky/činnosti situaci mohou zlepšit- vnitřní faktory?“, a to „Nemožnost pracovníků poradny navštívit soudy, klienty, doprovodit klienty na schůzky. Zlepšení vidíme

⁹ Konkrétně do dalších částí ORP jako jsou Vítkov a Fulnek, ze kterých je často registrován větší zájem o podání insolvenčního návrhu.

v zavedení terénní formy.“ Globální kontext problematiky ilustruje odpověď na otázku „Co vám ztížilo úspěšně naplnit cíle - jaké změny mohou tyto okolnosti zmírnit - externí vlivy“, a to „Nenaplnění stanovených cílů s klienty z důvodu jejich strachu, že přijdou o sociální dávky.“

Získané poznatky byly následně využity při koncipování Tematického akčního plánu (TAP) a dále byl podán navazující projekt, který počítá s částečným rozšířením poradny a především se zavedením terénní formy práce.

Činnost Dluhové poradny Charity byla dále zaměřená na praxi a řešení konkrétních situací ve spolupráci s ÚP - v den výplaty dávek hmotné nouze, s čímž byla učiněna dobrá zkušenost. Znamená to, že 1x týdně je na ÚP k dispozici jedna pracovnice poradny, což je efektivní, protože na ÚP lidé přijdou (s ohledem na povinnosti dle zákona o zaměstnanosti atd., hrozba vyřazení z evidence ÚP), ale do poradny už by se nemuseli dostat. Zajištěna je pomoc s vyplňováním tiskopisů týkajících se sociálních dávek.

V tomto spatřujeme dopad z hlediska eliminace problému s mobilitou obyvatel lokality (který je mj. konstatován také v navazujícím TAP na 2020 – 2022¹⁰ jako jedna z determinujících příčin sociálního vyloučení).

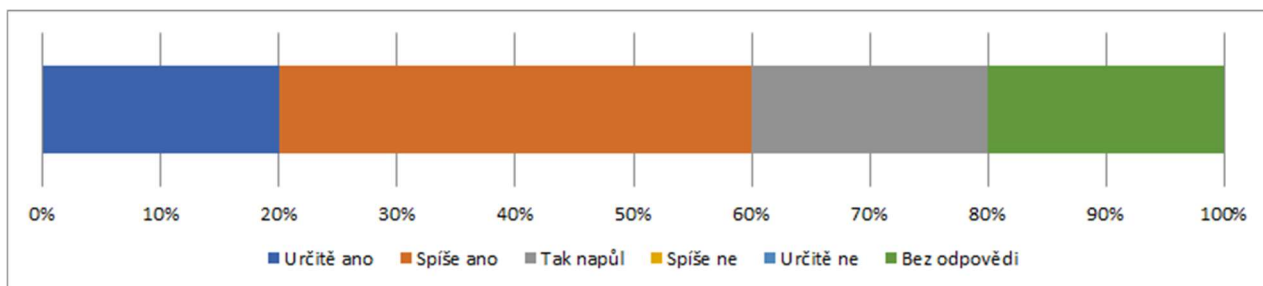
Ze zjišťování prostřednictvím elektronických dotazníků a z rozhovorů vyplynulo, že aktéři spatřují nejvýraznější posun v nastavení vzájemné spolupráce, vymezení (byť i neformalizovanou cestou) rolí a kompaktnějším řešení problémů ohrožených osob. Posílení spolupráce příslušných aktérů a efektivnější využívání jejich kapacit lze tedy vnímat jako dopad opatření realizovaných prostřednictvím SPSZ.

Z rozhovorů vyplynulo, že kapacity jsou v současnosti nastaveny tak, že každý, kdo má zájem svou situaci řešit, tak mu bude pomoc poskytnuta. Kapacitní nastavení lze tedy hodnotit jako velmi otevřené a aktéři považují kapacitu za personálně stabilizovanou zejména ze strany MěÚ, Dluhové poradny Charity.

Přínosnost samotného dokumentu SPSZ pro posílení sociální práce v Odrách hodnotili aktéři v převážné míře odpověďmi „určitě ano“ a „spíše ano“, odpovědi „spíše ne“ a „určitě ne“ se nevyskytovaly, jeden z respondentů na elektronický dotazník nereagoval. Přispění SPSZ pro řešení problematiky bydlení byla hodnocena s poněkud jiným výsledkem, kdy převažovaly odpovědi „spíše ano“ a „tak napůl“ s tím, že jeden dotazník zůstal bez zaznamenání odpovědí. Tuto rozdílnost v odpovědích je obtížné blíže interpretovat, a to zejména s ohledem na nízký počet účastníků dotazování (6 osob).

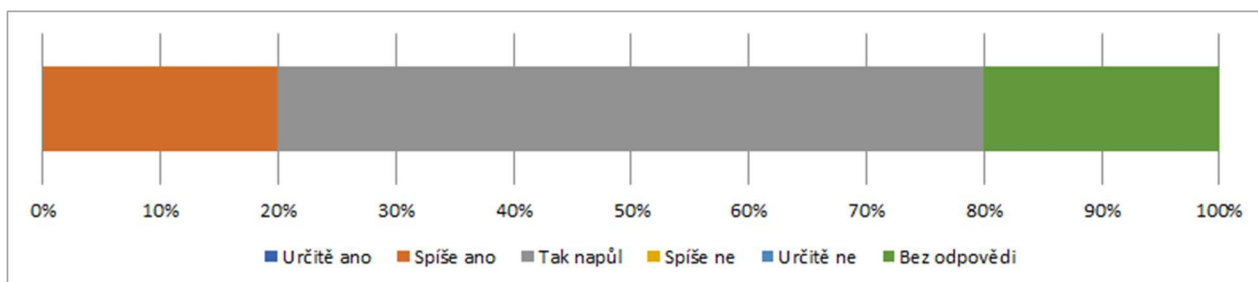
Graf 1: Přínosnost SPSZ pro posílení sociální práce v Odrách

¹⁰ Dostupný na <https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/TAP-Odry-2019-podpis.pdf>

Zdroj: elektronické dotazníky

Graf 2: Přínosnost SPSZ pro problematiku bydlení v Odrách

Zdroj: elektronické dotazníky

O provázanosti cílů, opatření a dopadů svědčí také výstupy z rozhovorů, kdy ze strany aktérů na otázku „Jaké dopady sociální práce města reflektujete?“ bylo odpovězeno, že se mj. jedná zejména o udržení si bydlení obyvatel (od r. 2015 byla dána jen 1 výpověď z nájmu obecního bytu a 11 ohrožených domácností si udrželo bydlení).

Z hlediska „kvantifikovatelných“ dopadů opatření SPSZ je významný vývoj dluhové zátěže na nájmech v obecních bytech, neboť se jedná o jednu z determinant udržení si bydlení ze strany obyvatel SVL. Vstupní úroveň této zátěže je uvedena v datech obsažených v tab. č. 1 (dluh cca 2-2,5 milionu korun), což představovalo dlužnou částku na nájmech v obecních bytech.

Tabulka 4: Vývoj dluhů na nájemném

Rok	Celkové dluhy na nájemném v Kč
K 31.12.2015	2.491.778/160 domácností
K 31.12.2016	2.473.895/147 domácností
K 31.12.2017	2.449.398/142 domácností
K 31.12.2018	2.441.214/142 domácností

Zdroj: SA 2019

V porovnání s údaji z tabulky 1 je zřejmé, že postupný drobnější posun/pokles výše dluhů existuje. Lze tedy konstatovat, že **situace se dostala do stabilizované podoby, kdy se zabránilo dalšímu nárůstu dluhů a počtu dlužných domácností.**

Pro ilustraci můžeme použít zjištění provedené v rámci SA 2019 (i když na něj nemůžeme vázat zcela metodologicky přesnou evaluační interpretaci), a to vývoj dat o příjemcích hmotné nouze (konkrétně příspěvku na živobytí) poskytnutých Úřadem práce. Ze závěrů analýzy vyplynulo, že jedním z faktorů intervenujících ve prospěch převážně pozitivního vývoje této dávky mohla být **dostupnější možnost řešit osobní zadlužení podáním insolvenčního návrhu.**¹¹ Pro ilustraci uvádíme také vývoj doplatku na bydlení, v případě vývoje dávky mimořádné okamžité pomoci nebylo možné trend, resp. jeho závislost na relevantních proměnných, vysledovat.

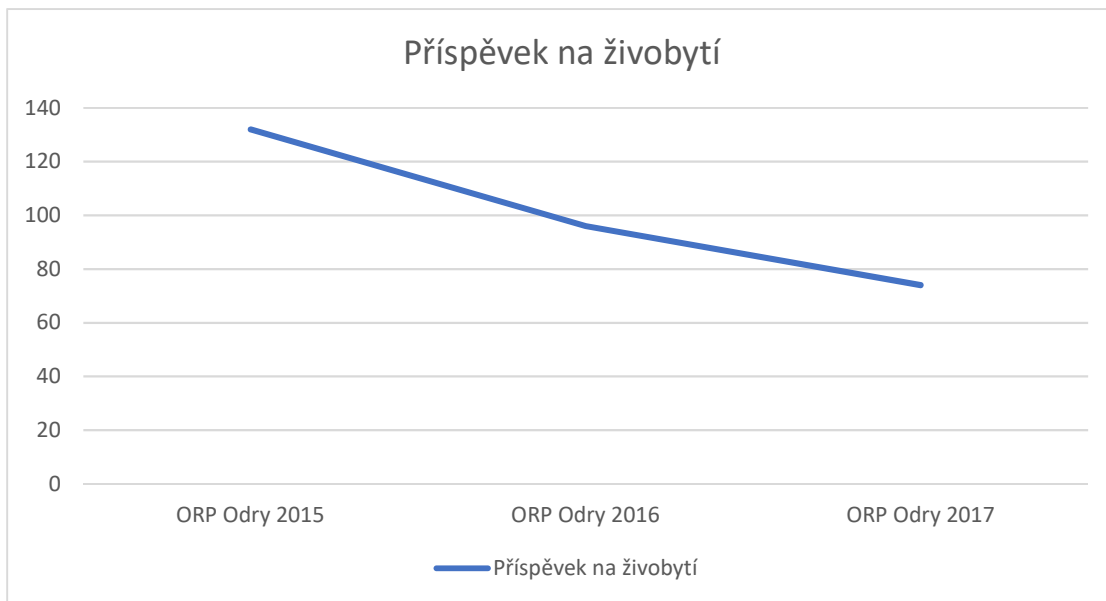
Tabulka 5: Počty vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi a spojené finanční výdaje

	Počet vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi v roce 2017		
	Příspěvek na živobytí	Doplatek na bydlení	MOP
2015	132	70	0
2016	96	40	0
2017	74	42	1-5
Rozdíl mezi počátečním a konečným stavem v %	Úbytek 44 %	Úbytek 40 %	Nárůst 100 %

Zdroj: ÚP in SA 2019

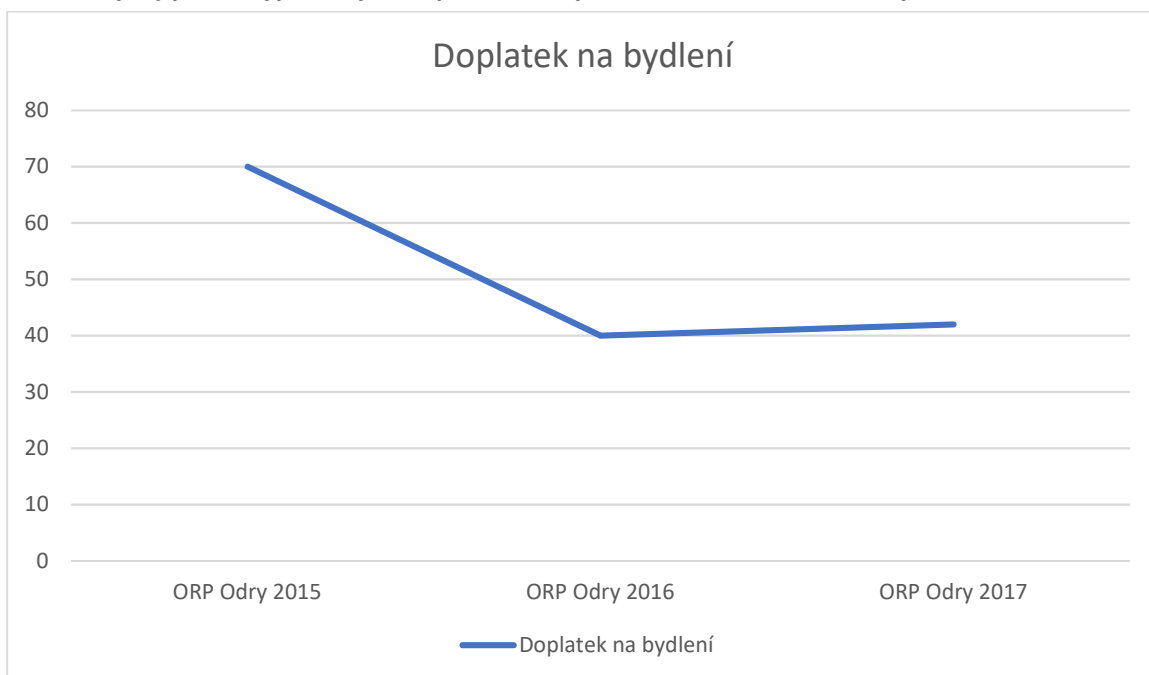
¹¹ V případě vývoje dávky mimořádné okamžité pomoci nebylo možné trend vysledovat.

Graf 1: Počty vyplacených příspěvků na živobytí na území města Oder

Zdroj: ÚP in SA 2019

Graf 2: Vývoj počtů vyplacených doplateků na bydlení na území města Odry

Zdroj: ÚP in SA 2019

Graf 3: Vývoj výplaty dávek mimořádné okamžité pomoci na území města Odry

(hodnota za rok 2017 se pohybuje v intervalu 1-5)

Zdroj: ÚP in SA 2019

Limity v používání nástrojů k řešení dluhové problematiky, resp. v interpretaci jejich používání a souvisejících dopadů:

Z výsledků rozhovorů s aktéry a dále ze Situační analýzy 2019 také vyplynuly určité limity používání příslušných nástrojů ve vazbě na předpokládané dopady:

- Základní atributy lokality v Odrách (popsané v SA 2019 a SPSZ 2015 - 2018) jsou stále stejné – u části dávkový systém umožňuje zůstat v pasivitě
- Využívání splátkových kalendářů je minimální – jako nástroj není nijak ukotven v pravidlech, jeho případné použití je nastavováno individuálně
- V případě jakéhokoliv neúspěchu dochází ke stagnaci klienta, resp. k posunu na začátek
- Úvěry jsou stále stejně dostupné – u prověřování schopnosti splácet úvěr nejsou nastavená kritéria (působení zástupců různých finančních společností může být značně kontraproduktivní pro řešení dluhů v lokalitě)
- V souvislosti s posílením kapacity paradoxně dochází k nárůstu klientů dluhové poradny: oproti předchozím letům se odhadem jedná o nárůst cca 20 %
- Stále přetrvává stav, kdy část klientů chce řešit pouze dílčí záležitosti a nikoliv dlouhodobější a komplexnější posun své životní situace.

Dopad č. 2 – Vytvoření/posílení kapacit pro krizové bydlení

Za jedny z nejvýznamnějších aspektů pro stabilizaci životní situace obyvatel lze v širším časovém horizontu považovat situaci spojenou s bydlením a s dluhovou zátěží, která však, jak je popsáno výše, je ve městě Odry problematičtější. Pokud už se však osoby ocitnou v situaci, kdy jsou přímo ohroženy

ztrátou bydlení, bezdomovectvím apod., je nezbytné uplatnit použití bezprostředních nástrojů k řešení jejich situace, např. prostřednictvím krizového bydlení. Právě k těmto „bezprostředně“ používaným nástrojům vztahujeme shora uvedený dopad, generovaný zejména prostřednictvím koordinace bytové politiky v zájmu prevence bezdomovectví a zajištění krizového bydlení.

V hodnoceném období proběhlo k danému tématu několik jednání MěÚ a Oderské městské společnosti s.r.o., která kromě běžně nabízených bytů pro obec spravuje i byty, u kterých zohledňuje odbor sociálních věcí situaci žadatelů. K nastavení pravidel a realizaci opatření pro ubytování ohrožených osob došlo v tom smyslu, že byl vyčleněn jeden byt (2 pokoje) v rámci ubytovny oderské městské společnosti Odry a od listopadu 2015 je k dispozici krizové bydlení pro osoby bez přístřeší s okamžitou kapacitou 10 osob. Problematice osob bez přístřeší se věnuje také Charita Odry a také jim v zimních měsících ve spolupráci s městem Odry poskytuje provizorní ubytování.

Ze Situační analýzy 2019 vyplynulo, že osoby bez domova, nebo bez přístřeší, které se v minulosti v Odrách pohybovaly po různých prázdných a přístupných objektech (např. dům označovaný v VA VÚPS 2013 jako Hrádeček), nebo setrvaly na březích řeky Odry či u známých, mají nyní možnost v Odrách bydlet v krizovém bytě, či na dvou pokojích na městské ubytovně. **Charita Odry, poskytující služby osobám bez domova, zaznamenala v tomto důsledku nižší zájem o svou nabídku využít služby Stanice pomoci (sprcha, osobní hygiena, praní atd.), což ovšem lze hodnotit jako pozitivní posun.**

V rámci rozhovoru bylo zjištěno, že od r. 2015 využilo krizové bydlení 6 osob (ohrožené matky/otcové s dětmi, týrané, domácí násilí, občané po výkonu trestu). Tuto formu pomoci lze využít po dobu ½ roku, potom musí být pobyt ukončen.

Obec dále (kromě běžných bytů) má ve své správě i byty, u kterých zohledňuje odbor sociálních věcí sociální situaci žadatelů. V tomto režimu pronajímá obec byty na ulici Nové Město 288/10, ve Veselí 22, 2 „sociální pokoje“ na městské ubytovně na ulici Nová 1005/20 a 1 krizový byt s kapacitou 6 lůžek - celkem jde tedy o 12 bytových jednotek a 2 pokoje pronajímaných s ohledem na sociální situaci žadatelů. Počet bytů pro nízkopříjmové tak představuje 20 bytů – Nové město – 7, tř. Osvobození – 9, Veselí – 4 (obtížná dostupnost, obec vzdálená cca 6 km od Oder).

Ze zjištění v rámci SA 2019 dále vyplynulo, že se sice jedná o řešení vítané, jak je ale patrné z revize KPSS 2013-2017, je poptávka po větších kapacitách v bydlení (azylový dům, noclehárnu, chráněné bydlení). **Dalším řešením může být rozpracování systému prostupného bydlení pro motivované a kompetentní klienty, které v Odrách dosud absenteje.**

Taktéž z dotazování lokálních aktérů v rámci evaluace vyplynulo, že aktéři spolu intenzivně komunikují a spolupracují, a vytváří tak komplexní podpůrnou síť kolem klienta. V Odrách tedy bylo implementací strategického plánu **dosaženo dopadu zvýšení pokrytí potřeby sociální práce v oblasti řešení dluhové problematiky a krizového bydlení.**

Dopad č. 3 – Stabilizace životní situace obyvatel SVL

Posledním ze sledovaných dopadů implementace SPSZ je změna u cílové skupiny sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených obyvatel Oder směrem ke stabilizaci jejich životní situace. Zásadním předpokladem pro stabilizaci a zlepšení životní situace těchto obyvatel bylo vytvoření funkční sítě podpůrných služeb v oblasti dluhové problematiky a oblasti krizového bydlení, které se

zdařilo. Velkou roli zde ale hrají další intervenující faktory, z nichž některé lze na lokální úrovni ovlivnit, jiné nikoliv.

Z rozhovorů s aktéry byly dále zjištěny **informace vztahující se k méně „vyhroceným“ situacím** v oblasti bydlení, nicméně rovněž ilustrující dopady opatření směřující ke stabilizaci životní situace ohrožených osob:

- Od roku 2015 se 12 domácností přestěhovalo ze substandardního do standardního bydlení (z ubytoven do bytů)
- Díky koordinaci „záchytných“ služeb nedošlo od r. 2015 k negativnímu vývoji co do počtu osob bez domova

Jako klíčový aspekt pro stabilizaci životní situace zejména sociálně slabých vrstev obyvatel se ukazuje řešení dluhové problematiky, které je však v Odrách dosud poměrně problematická. Projekt Dluhové poradny ve spolupráci s dalšími aktéry alespoň částečně přispěl.

Co se týče stabilizace životní situace a aktivizace obyvatel SVL, jejich měření je obtížné, prezentovali jsme tak pouze některé výsledky získané prostřednictvím rozhovorů s relevantními aktéry, nicméně tyto závěry nelze zobecnit. Některé aktivity realizované na základě SPSZ však prokazatelně stabilizovaly životní situaci některých obyvatel SVL **a situaci lze považovat do značné míry za saturovanou**. Přesto je v aktualizaci Komunitního plánu sociálních služeb zmiňována potřeba azylového bydlení pro lidi bez domova s podmínkou odpovídající návazné/paralelní sociální služby. Mezi dalšími podněty, které byly v revizi Komunitního plánu rozvoje sociálních služeb (dále KPRSS) zaznamenány, jsou další typy bydlení pro zranitelné skupiny obyvatel (noclehárna, nebo chráněné bydlení), dále centrum denních služeb nebo kontaktní centrum.

Shrnutí pro oblast Bydlení, dluhy, finanční gramotnost

Cíle definované v SPSZ v oblasti Bydlení, dluhy a finanční gramotnost se zaměřovaly především na navýšení kapacity sociálních práce v boji se zadlužeností a ohrožení ztrátou bydlení, a tím do značné míry stabilizace životní situace ohrožených osob.

Přestože část stěžejních opatření k dosažení stanovených cílů nebyla realizována s využitím dotačních prostředků OPZ, prostřednictvím spolupráce příslušných aktérů **bylo dosaženo synergických efektů (dopadů) zejména v oblasti dluhové problematiky** – byla vybudována značně otevřená kapacita dluhového poradenství s širokou dostupností obyvatelům SVL, navíc s překonáním bariéry mobility. Pozitivním efektem je také stagnace, resp. mírný pokles dluhové zátěže obyvatel SVL. Oblast dluhové problematiky však přesto nadále tvoří „jádro“ problémů spojených se sociálním vyloučením v dané lokalitě, a proto bylo těžiště následných řešení přeneseno do Tematického akčního plánu Odry 2020 – 2022 (TAP). Rovněž přes nesporné úspěchy v oblasti krizového, resp. „sociálního“ bydlení je daná oblast určena k dalšímu řešení v rámci komunitního plánování.

Vzdělávání, rodina a volný čas

Jednou z premis, s nimiž bylo přistupováno k definování cílů a opatření v oblasti Vzdelávání, rodiny a volného času, bylo vybudování nízkoprahového zařízení pro děti a mládež (NZDM), což představovalo dlouhodobý záměr města s myšlenkou, aby toto zařízení sloužilo neorganizovaným dětem a mládeži ze sociálně slabých rodin. K realizaci stavebních úprav budovy bývalé diskotéky na NZDM došlo na

přelomu let 2014/2015, zároveň od roku 2015 začalo své služby poskytovat NZDM provozované Charitou Odry¹² v prozatímních prostorech. Po několika měsících provozování se však projevila potřeba provoz MZDM rozšířit (vzhledem k vysokému zájmu o volnočasové aktivity) a taktéž **potřeba rozšířit terénní práci s dětmi a mládeží na hřištích apod.**, které jsou ve městě volně přístupné. Významným problémem je v dané lokalitě také trávení volného času v období letních prázdnin, proto byla snaha také navázat na letní volnočasové aktivity z r. 2014 (realizované z dotace ministerstva vnitra pro děti ze sociálně slabých rodin).

Shoda aktérů panovala také **na potřebě rozšířit kapacitu práce s rodinami v oblastech péče o domácnost, posilování rodičovských kompetencí, přípravou dětí do škol, nebo pomoc při komunikaci s institucemi a poradenství v oblasti hospodaření a předcházení zadlužování.**

V rámci oblasti vzdělávání se členové pracovní skupiny shodli na těchto zásadních problémech:

- špatná připravenost dětí (zejména ze sociálně znevýhodněného prostředí) při nástupu do povinné školní docházky,
- neúspěšnost při přechodu ze základní školy na střední školu/učiliště,
- výukové nebo vztahové a rodinné problémy žáků a studentů.

V zájmu komplexního uchopení problematiky byl jako oblast dalších intervencí definován **provoz mateřské školy (MŠ)**. Pro provoz místní oderské mateřské školy (a jejích poboček) platila v té době výjimka, v jejímž rámci byly kapacity tříd navýšeny až na počet 28 dětí ve třídě, přičemž optimální kapacita třídy MŠ je 20 dětí. Oderská Střední pedagogická škola a střední zdravotnická škola svaté Anežky České opakovaně předložila svůj záměr vybudovat mateřskou školku v objektu střední školy v prostorách, které vzniknou rekonstrukcí podkroví budovy. MŠ měla - kromě nových míst pro děti ve školce - také poskytnout bezbariérové prostředí vhodné jak k integraci zdravotně postižených dětí, tak také dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí. Zároveň bylo se školkou počítáno také jako s výukovým pracovištěm pro středoškolské studentky pedagogického směru, kteří by mohli při studiu zároveň získávat práci s dětmi praxi (zejména s těmi, které potřebují nadstandartní péči a pozornost) a také doplnit práci pedagogického personálu.

Vzhledem k tomu, že již v minulosti byla využívána **služba předškolního klubu a také pozice metodika záchytné sítě** na Základní škole Komenského 6, ale jejich financování nebylo dlouhodobě zajištěno, dalším **záměrem bylo dlouhodobé finanční zajištění těchto nástrojů** a jejich pevné ukotvení ve strukturách školy. Zároveň bylo záměrem **zajistit, aby tyto nástroje byly sdíleny i pro potřeby žáků druhé základní školy ZŠ Pohořská**. Plánované **poradenské pracoviště** Střední pedagogické školy a střední zdravotnické školy svaté Anežky České mělo i nadále sloužit všem studentům střední školy a v budoucnu v případě potřeby také plánované mateřské škole, která měla v objektu této SŠ také vzniknout, viz. informace v předchozím odstavci. (Zdroje: SPSZ, Vyhodnocení SPSZ 2015 – 2018).

Cíle strategického plánu v oblasti Vzdělávání, rodina a volný čas

Shora uváděné premisy byly promítnuty do formulování cílů a opatření SPSZ v oblasti Vzdělávání, rodina a volný čas a následující tabulka uvádí tyto cíle a opatření definované v SPSZ a doplňuje současný

¹² NZDM je nízkoprahové zařízení dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

stav plnění. Cíle a opatření v rámci této oblasti jsou propojeny s oblastí Bezpečnost a prevence kriminality, které nebyla z důvodu uváděných v úvodu této zprávy věnována samostatná oblast. Zároveň je potřeba reflektovat skutečnost, že část cílů a opatření v Oblasti Vzdělávání, rodiny a volného času byla následně propojena do Místního plánu inkluze města Odry pro období 2018 – 2021, který vychází z SPSZ města Odry a je explicitně orientován na řešení problematiky vzdělávání a je mu věnováno samostatné zhodnocení mimo tuto evaluaci. **Zeleně** jsou vyznačeny splněné cíle, **modře** cíle, které byly naplněny částečně a **červeně** cíle, které realizovány nebyly. V rámci tabulky ani dalších souvisejících komentářů částečně není zohledněna kvantifikace (tam, kde to není relevantní) naplňování jednotlivých opatření.

Tabulka 6: Strategické cíle a opatření SPSZ v oblasti Vzdělávání, rodina a volný čas

Oblast	Vzdělávání, rodina a volný čas
Hlavní cíl 1	Dojde k rozšíření nabídky nízkoprahových volnočasových aktivit a k jejich další propagaci
Specifický cíl/kroky 1.1	Je rozšířen provoz NZDM pro děti a mládež v Odrách
i. Je podán projekt do OPZ	Realizováno, viz. komentář níže.
ii. Dochází k navýšení počtu pracovníků NZDM o 2 nové pracovníky	Realizováno, viz. komentář níže.
Specifický cíl/kroky 1.2	Jsou pořádány každoroční tábory pro děti z nízkopříjmových rodin
i. Je podán projekt do OPZ	Nerealizováno.
ii. Je pořádán tábor pro 30 dětí (léto 2016)	Realizováno částečně, viz. komentář níže.
iii. Je pořádán tábor pro 30 dětí (léto 2017)	Realizováno částečně.
iv. Je pořádán tábor pro 30 dětí (léto 2018)	Realizováno částečně.
Specifický cíl/kroky 1.3	Jsou pořádány pravidelné jednodenní výlety a víkendové akce NZDM
i. Je podán projekt do OPZ	Nerealizováno
ii. Zahájení pravidelných jednodenních a víkendových akcí, Pořádáno min. 12 výletů a akcí / rok	Realizováno částečně
Specifický cíl/kroky 1.4	Jsou šířeny informace o nabídce bezplatných i placených volnočasových aktivit v Odrách
i. Informace o nabídce volnočasových aktivit jsou publikovány prostřednictvím	Realizováno

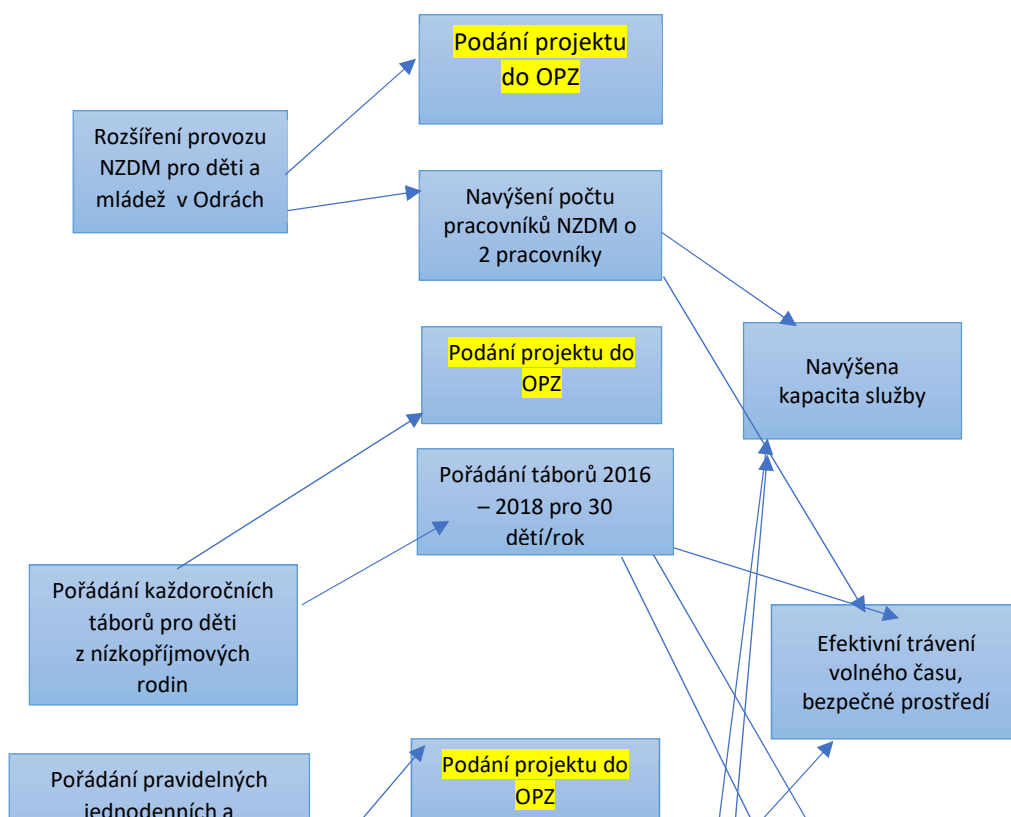
internetu, v Oderském zpravodaji a distribuovány na letácích do rodin	
Hlavní cíl 2	Bude zajištěna podpora pro 10 oderských rodin s nezaopatřenými dětmi v obtížné životní situaci
Specifický cíl/kroky 2.1	Od ledna 2016 bude navýšena kapacita terénní práce u služby SAS pro rodiny s dětmi o 0,5 úvazku a rozšířeno poskytování fakultativních služeb
i. příprava projektového záměru	Nerealizováno
ii. projekt je podán do OPZ	Nerealizováno
iii. zahájení poskytování služeb v navýšené kapacitě a realizace fakultativních aktivit	Nerealizováno
Hlavní cíl 3	Dojde k navýšení míst v mateřských školách v Odrách až o 60 míst
Specifický cíl/kroky 3.1	Od školního roku 2016/2017 dojde k otevření nové mateřské školy
i. Připravena a podána projektová žádost	Nerealizováno, viz. komentář níže.
ii. Realizovány stavební práce a úpravy	Nerealizováno, viz. komentář níže.
iii. Otevřena nová mateřská škola (výstup: Minimálně 40 nových míst v MŠ)	Nerealizováno, viz. komentář níže.
Hlavní cíl 4	Podpora žáků a studentů v úspěšnosti jejich školní docházky
Specifický cíl/kroky 4.1	Od školního roku 2016/2017 dojde k obnově provozu předškolního klubu (včasná péče) a rozšíření činnosti metodika záchytné sítě pod ZŠ Komenského Odry
i. Zpracována a podána žádost (šablony)	Realizováno
ii. Otevřen školní klub, navýšen úvazek metodika	Realizováno průběžně, viz. komentář níže.
Specifický cíl/kroky 4.2	Od školního roku 2016/2017 vznikne na Církevní střední škole sv. Anežky České v Odrách školní poradenské pracoviště
i. Zpracována a podána žádost (šablony)	Realizováno, viz komentář níže.
ii. Zahájena činnost psychologa a metodika prevence (výstupem mělo být	Realizováno, viz. komentář níže.

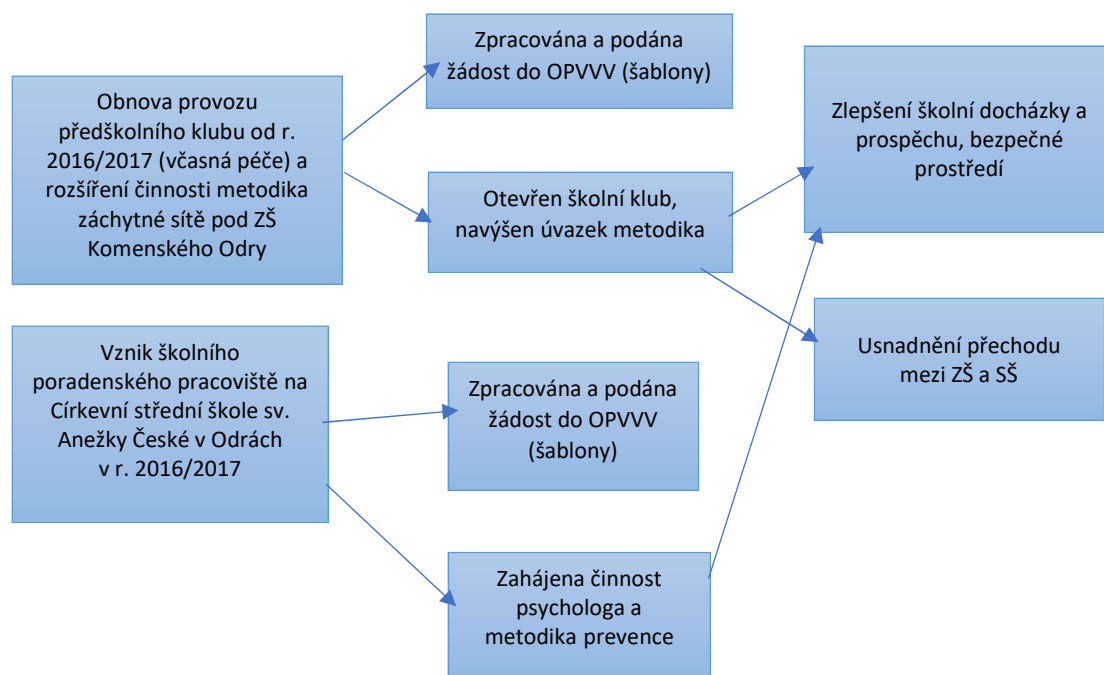
Indikované dopady realizace opatření v oblasti Vzdělávání, rodina a volný čas a jejich hodnocení

V následujícím schématu jsou zachyceny definované cíle SPSZ, opatření, kterými jsou naplňovány, a jejich zamýšlené dopady. Ze schématu a z rozhovorů s realizátory je patrné, že strategickým plánováním chtěli místní aktéři v rámci této integrované oblasti docílit pěti skupin dopadů. Jsou jimi **(1) zvýšení kapacity služeb (2) efektivní trávení volného času, posílení bezpečného prostředí (prevence kriminality), (3) zlepšení školní docházky a prospěchu (4) zlepšení hygienických návyků a návyků chování. Posledním indikovaným dopadem by mohl být efekt na řešení neúspěšnosti přechodu mezi MŠ a ZŠ, hodnocení tohoto dopadu však ponecháváme na evaluaci Místního plánu inkluze města Odry.** Schéma je sestavené na základě struktury SPSZ. Vzhledem k tomu, že takto definované dopady jsou vzájemně propojeny a jsou dosahovány např. v rámci jednoho cíle/opatření dva dopady nebo naopak jeden dopad se vztahuje ke dvěma cílům/opatřením, v textech níže přistupujeme k agregaci dopadů, aby bylo možné tyto vyhodnotit a interpretovat.

S ohledem na pouze částečnou realizaci plánovaných opatření přistupujeme k hodnocení dopadů v této oblasti rovněž parciálně, tj. zahrnujeme do hodnocení jen ty dopady, kterých bylo reálně dosaženo, tj. pouze dopadům č. 1, 2, 3 a 4 uváděným shora, s tím, že např. **dopad vztahující se ke zvýšení kapacity služeb je možno reflektovat jen částečně**, neboť nebyla realizována opatření v rámci specifického cíle 2.1, a to podání projektové žádosti a následné navýšení kapacity terénní práce u služby SAS pro rodiny s dětmi o 0,5 úvazku a rozšíření poskytování fakultativních služeb. Rovněž opatření v rámci specifického cíle 3.1, a to podání projektové žádosti, realizace stavebních prací a úprav a zahájení provozu nové mateřské školy nebyla realizována, čímž **byl limitován dopad spočívající v řešení neúspěšnosti přechodu mezi MŠ a ZŠ.** V případě opatření zaměřeného na publikační a informační aktivity jsme definovali pouze podpůrný vliv na dosažení efektů dalších opatření a není definován jeho přímý dopad. V této oblasti je zkoumání navíc významně limitováno tím, co byli realizátoři schopni formulovat a podat o tom ucelenou výpověď.

Schéma 3: Strategické cíle, opatření a dopady v oblasti Vzdělávání, rodina, volný čas

Dopad č. 1 – Zvýšení kapacity služeb

Jednou z nejvýznamněji akcentovaných potřeb v rámci této oblasti bylo posílení kapacit pro práci s dětmi a rodinami. Jak vyplývá z tabulky 6, pro hodnocení dopadu v podobě zvýšení kapacity služeb lze vzít v potaz zejména navýšení kapacity NZDM (Charita Odry), kterého bylo dosaženo v rámci cíle 1. K realizaci podpory rodin s nezaopatřenými dětmi v obtížné životní situaci prostřednictvím SAS v rámci cíle 2 nedošlo.

Na výstupové úrovni daného opatření bylo plánováno navýšení počtu pracovníků NZDM o 2 nové pracovníky a navýšení okamžité kapacity služby NZDM na 24 klientů. V rámci SPSZ bylo plánováno odvíjet danou intervenci od podání a realizace projektu OPZ, **naplnění tohoto cíle se však podařilo realizovat** tím, že se NZDM stalo partnerem projektu OP VVV „Od integrace k inkluzi“, jehož nositelem je Základní škola Komenského 6, s dobou realizace od 1. 9. 2016 do 31. 8. 2019 financovaného z výzvy č. 007 OPVVV, díky němuž vznikl úvazek (0,5 úvazku) asistenta pedagoga a dále je zajištěna pozice koordinátora inkluze (0,2 úvazku). Koordinátorovi inkluze je svěřena spolupráce se školami a dalšími subjekty. Zajištěno je fungování Nízkopražského zařízení pro děti a mládež Manhattan. Jeho provoz je zajištěn od pondělí do čtvrtka od 12 do 18 hod., v pátek od 6 do 14:30, v době letních prázdnin dle naplánovaných aktivit a zařízení je přístupné všem osobám od 7 – 22 let a zaměřuje se především na děti ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí. Z rozhovorů vyplynulo, že denně obslouží cca 20 dětí, okamžitá kapacita je 12 klientů. **Významným ukazatelem kromě okamžité kapacity, který nebyl do SPSZ zahrnut**, je počet nasmlouvaných klientů za určité období – těch bylo k 12. 11. 2018 celkem 130, což je údaj vyjadřující určitou **dlouhodobost působení na cílovou skupinu**.

Na dotaz, zda více dětí z cílové skupiny využívá pravidelné nabídky aktivit než před r. 2015, jsme získali odpověď, že toto nelze takto hodnotit, neboť zájem se mění spolu s věkem dětí a navíc, že

charakteristickým znakem dětí¹³ je, že „u ničeho dlouho nevydrží“ a aktéři považují počet dětí spíše za stabilizovaný (v tomto směru dobře funguje tančení, které je bezplatně poskytovanou aktivitou).

V rámci rozhovorů s realizátory byla snaha zjistit, jak byla kapacita těchto služeb posílena, resp. jaké další konsekvence toto posílení vyvolalo. Z rozhovorů vyplynulo, že k navýšení počtu pracovníků NZDM o 2 nové úvazky, jak předpokládal na výstupové úrovni SPSZ, v „úplné podobě“ nedošlo. Nicméně cíl se podařilo naplnit tím, že se NZDM stalo partnerem projektu OP VVV „Od integrace k inkluzi“ s dobou realizace od 1. 9. 2016 do 31. 8. 2019, jehož realizátorem je ZŠ Komenského, díky němuž vznikl úvazek (0,5 úvazku) asistenta pedagoga a dále je zajištěna pozice koordinátora inkluze (0,2 úvazku) a tyto pozice byly svěřeny pracovníkům NZDM.¹⁴

Přestože definovaným cílem bylo jen posílení kapacit NZDM, lze konstatovat také **další pozitivní efekty** spočívající v posílení kapacit vzdělávacího systému, a to díky aktivnímu přístupu ZŠ Komenského ve využívání dotačních příležitostí a růst kapacit (nutný) je ze strany aktérů označován jako „exponenciální“.¹⁵

Za významný prvek přispívající ke komplexnosti tohoto opatření lze považovat, že koordinátor inkluze NZDM spolupracuje se školami (ZŠ Komenského a ZŠ Pohořská) a dalšími subjekty a takto **je aspoň částečně zajištěna vazba mezi sociální prací a vzděláváním** (v rámci toho, co umožňují pravidla OPZ a OPVVV) - příprava do školy je totiž jednou z poskytovaných služeb. Koordinátor inkluze také spolupracuje se školami v oblasti zmapování dětí, které potřebují přípravu, nastavení spolupráce s učiteli, psychology atd. **Dochází tak k intenzivnějšímu systémovému propojení subjektů poskytujících dílčí intervence.**

Jak vyplynulo z rozhovorů s realizátory, přes vysokou potřebnost kontinuálního pokračování těchto aktivit vzhledem k problematickým podmínkám výzev KPSVL financovaných z OPVVV již NZDM není následně zapojeno do projektu z výzvy č. 39 OPVVV, na jehož vyhodnocení ze strany Řídícího orgánu OPVVV (MŠMT) se čekalo.

Zajištění podpory pro 10 oderských rodin s nezaopatřenými dětmi v obtížné životní situaci s navýšením kapacity terénní práce SAS o 0,5 úvazku od ledna 2016 a rozšíření poskytování fakultativních služeb bylo plánováno prostřednictvím realizace projektu OPZ, od jeho realizace však bylo odstoupeno. V plánu bylo realizovat projekt v rámci KPSVL na navýšení kapacity terénní práce u služby SAS - poskytovatel Zvoneček, včetně rozšíření poskytování fakultativních služeb (akce a výlety pro rodiče s dětmi). Plánovanými výstupy mělo být podpořených 10 nových klientských rodin SAS, realizace 10 akcí a výletů pro děti a rodiče v rámci fakultativních aktivit za každý rok.

¹³ Je otázkou, zda děti ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí nebo současných dětí obecně – poznámka autora.

¹⁴ V lednu 2019 pak došlo k rozšíření v NZDM o jeden pracovní úvazek – pracovníka v sociálních službách, což je možno konstatovat jako sekundární dopad, který ale nastal až po platnosti daného SPSZ.

¹⁵ Např. od r. 2016 je zapojen koordinátor inkluze na úvazek 1,0 z projektu, od ledna 2019 speciální pedagog na úvazek 0,5, financovaný krajem.

Dopad č. 2 – Efektivní trávení volného času, posílení bezpečného prostředí (prevence kriminality)

V rámci SPSZ bylo plánováno pořádat letní pobytové aktivity, resp. příměstské aktivity a dále jednodenní víkendové akce NZDM. Tyto aktivity měly být organizovány v rámci **projektů OPZ, k jejich realizaci však nedošlo.**

Každoročně (od r. 2015) jsou každoročně pořádány letní pobytové aktivity či příměstské aktivity pro děti z nízkopříjmových rodin. Při absenci projektu OPZ bylo dané opatření **realizováno s využitím financování grantu města Odry, MSK a sponzorských darů**, mimo rámec sociální služby. Každoročně jsou tak od r. 2015 pořádány letní pobytové a příměstské aktivity. Pracovníci NZDM vyjíždí s dětmi a mládeží vždy na dobu 7-10 dnů (tato aktivita má předem stanovený program a průběh, spolupracují s PČR, Armádou ČR a mnohými dalšími, aby byl program zábavný, ale zároveň účastníkům něco přinesl). Od roku 2016 se daří pořádat každý rok letní příměstské aktivity (každý den jiný program, jiné místo, jiné zaměření a v rámci prevence kriminality i návštěva Policie ČR a besedy na různé téma), letní stanování (max. tři dny pod stanem), kdy se účastníci učí nocovat v přírodě, vařit si na ohni a vše je doplněno o zajímavý program.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež **Manhattan dále pořádá během celého roku příměstské aktivity.** Jedná se o různé turnaje, na něž jsou zvány i okolní NZDM (pingpongový turnaj 2x do roka, turnaj ve stolním fotbale atd.), soutěže pro motivaci, návštěva muzea, výlet do města, cestování vlakem a tramvají atd. Tato intervence je spojena také s opatřeními v rámci prevence – např. beseda s bývalým vězněm. Aktivity jsou pořádány díky grantu Města Odry a sponzorským darům.

Dále bylo zjištěno, že od r. 2015 **byla rozšířena samotná nabídka aktivit dostupných pro děti ze SVL.** Jednalo se o letní pobytové aktivity s tím, že 8 dní pobytu se s ohledem na předchozí zkušenosti jeví jako ideálních. Potřebné děti jsou osloveny s nabídkou, tyto aktivity jsou financovány prostřednictvím grantu KÚ a rodiče se na nich finančně podílí. Aktivita je realizována 1x za léto a účastní se jí cca 25 dětí. Spolupracují přitom s Policií, Hasičským záchranným sborem, Armádou ČR, Městskou policií, a řešeny jsou zde i např. základy hygieny (tomuto dopadu se věnujeme v samostatném oddíle, viz níže). Mezi účastníky jsou děti, které od r. 2015 jezdí pravidelně a stále. **Tato dlouhodobost dle našeho předpokladu posiluje pozitivní dopady těchto intervencí.** Dále byly realizovány příměstské aktivity, např. výlet do většího města, jízda vlakem, autobusem, návštěva dinoparku, táboření (součástí je i dělání pořádku v přírodě). Tyto aktivity jsou realizovány v rozsahu 3 - 5 dní s účastí min. 20 dětí a financovány byly z grantu města.

Za další významný atribut považovali realizátoři **rozvoj jejich spolupráce s Policií ČR, Městskou policií, OSPOD a Městským úřadem.** Vzájemnou interakci s těmito subjekty považovali za dobře nastavenou, fungujících mj. na principu osobních vztahů. Vzhledem k tomu jsou schopni stanovit individuální plán práce s dítětem, mapování jeho problémů a zároveň mapování důvěry. Takto nastavená intervence v sobě obsahuje mj. v podstatě složku procesní evaluace, které se však vzhledem k omezenému prostoru této zprávy, dále nevěnujeme.

Za přidanou hodnotu lze považovat také větší provázání spolupráce příslušných aktérů, např. OSPOD dává nabídky i do rodin, které NZDM ještě nezná a v důsledku toho ve větší míře pracují i s pěstounskými rodinami. Navíc docházka dítěte do NZDM nemusí být oznámena ani rodičům a ani OSPOD. NZDM publikovalo v místním zpravodaji, na webu Charity Odry, na facebooku NZDM

Manhattan Odry a v místním mobilním rozhlasu. Zároveň byly pro klienty vytvářeny informační letáčky a plakátky s plánovanými aktivitami.

Za významný limit byly ze strany aktérů považovány **podmínky vyhlášených výzev KPSVL OPVVV** (nesnadnost provázání pracovních pozic, které jsou výzvami umožněny se stávajícími pozicemi a jejich včlenění do systému práce subjektů a jejich personálního zázemí atd.).

Shora uvedené intervence jsou úzce provázány na další oblast indikovaných dopadů. Část aktérů nedovedla sama za sebe odpovědět na otázku, zda tato opatření **mají pozitivní vliv na zlepšení školní docházky a prospěchu, kultivaci hygienických návyků a návyků chování**. Nicméně uváděli, že zachytili zpětnou vazbu (ve spíše neformální podobě) ze strany vzdělávacího systému, že děti/žáci jsou více vybaveni sešity, „neflákají“ se už tolik bezcílně venku.

Oproti shora uvedeným informacím, které byly získány „měkkými“ metodami, statistická data získaná od aktérů již nejsou tak pozitivní, viz. tab. 2 a 3.

Tabulka 7: Trend vývoje rizikového chování, trestných činů a přestupků dětí a mládeže

Rok	2015	2016	2017	2018
Počet případů rizikového chování	35	30	45	51
Počet trestných činů	17	6	9	6
Počet přestupků	15	21	34	39

Zdroj: OSPOD Odry

Z dat v tabulce je zřejmé, že **trend výskytu rizikového chování dětí a mládeže a přestupků v dané lokalitě je stoupající**, což aktéři připisovali snadnější dostupnosti alkoholu a návykových látek, vlivu neúplných rodin, pracovní vyčerpání rodičů.

Trendem, který se nám nepodařilo ani na základě informací z rozhovorů s aktéry odpovídajícím způsobem interpretovat, je klesající, resp. stagnující počet trestných činů dětí a mládeže. Jak můžeme vysledovat z dat za ČR, viz tabulka 3, jedná se o celospolečenský jev a intervence na lokální úrovni jsou tímto také značně ovlivněny.

Dále jsme se zabývali otázkou, zda, příp. jak se změnila další ukazatele indikující bezpečnost či „zdravost“ prostředí v lokalitě a vycházeli jsme z dat poskytnutých OSPOD, viz. tab. 7.

Tabulka 8: Vývoj ukazatelů OSPOD Odry

Rok	2015	2016	2017	2018
Nařízené soudní dohledy OSPOD	4	1	2	4

Počet návratů z ústavní výchovy	0	1	1	2
Počet uložených výchovných opatření	5	2	0	1

Zdroj: OSPOD Odry

Uvedená data jsou v jednotkách případů, proto nelze jednoznačně hovořit o zachycení konkrétního trendu vývoje, nicméně v oblasti uložených výchovných opatření je naznačován určitý sestupný, tzn. pozitivní, vývoj. Limitem tohoto zjištění může být skutečnost, že podle zákona č. 359/1999 Sb. nejsou tyto údaje povinně evidovány, vycházíme tak z údajů OSPOD Odry. Dalším omezením může být migrace obyvatel a tím zkreslení výsledků, což se ovšem týká hodnocení obsažených v této zprávě obecně.

Vzhledem k propojení oblasti Vzdělávání, rodiny a volného času také s oblastí Prevence kriminality lze považovat za pozitivní dopad (i když neakcentovaný v rámci SPSZ) rozvoj spolupráce aktérů: v rámci prevence strážníci pravidelně spolupracují se školami všech stupňů na pořádání tematických přednášek a besed, účastní se akcí SVČ, nebo navštívili letní tábor pro děti ze sociálně znevýhodněných rodin či domov mládeže. (Situační analýza, 2019)

Za určitý limit, který je potřeba ještě prostřednictvím vzájemné spolupráce překonat, je vnímání OSPOD jako jednoznačně represivní složky - „strašení“ pracovníky OSPOD a eliminace parciálního řešení konkrétních problémů (např. řešení problémů šikany, záškoláctví, skrytého záškoláctví atd. jen ze strany základních škol po své linii v intencích školského zákona apod.). Za přidanou hodnotu lze považovat také **větší provázání spolupráce příslušných aktérů, např. předávání si informací o dětech v rámci systému, přesnější zacílení na pomoc romským dětem/rodinám.** Posun tímto směrem lze jistě považovat za žádoucí, i když jím není přímo dosaženo bezprostředního dopadu.

V této souvislosti lze ještě připomenout další informaci obsaženou mj. v SA 2019, že v rámci spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování si nechala obec v roce 2017 vypracovat nezávislý výzkum na téma Přítomnost drog mezi mládeží (Brenza et al. 2017), který uvádí, že „drogová situace v Odrách v ničem extrémně nevybočuje z trendů, které lze sledovat v celé ČR a rozhodně není horší než v jiných městech regionu (spíše naopak)“ (Brenza et al. 2017, str. 6), nicméně zdůrazňuje specifické vlivy sociokulturního prostředí rodiny, psychologické a ideologické zarámování celého problému, například s mnohem rizikovějším a tolerovaným přístupem k alkoholu.¹⁶

Aktéři dále **akcentovali významné trendy** ovlivňující současnou práci s mládeží: „...situace se mění, děti již od útlého věku mají zkušenosti a umí pracovat s počítači, telefony, mají založené účty na facebooku, umí vytvořit falešné účty – následkem je kyberšikana, často ústící v psychické problémy, sebepoškozování, fyzické útoky jako reakce na šikanu po sociálních sítích, často se objevuje také vandalismus, závislostní chování objevující se u stále mladších dětí. Ve školách dochází k nerespektování autorit, skrytému záškoláctví, rizikovému chování dětí na internetu, vzájemnému fyzickému napadání, především se jedná o skupiny dívek ve věku od 11 do 15 let.“ Pro další hodnocení pak může být toto zjištění vodítkem, jak definovat dopady, nastavit ukazatele pro hodnocení.

¹⁶ V rámci prevence ve městě platí od roku 2016 zákaz konzumace alkoholu na vybraných (exponovaných) veřejných prostranstvích a vyhláška č.5/2014 regulující provoz loterijních na dobu denně od 10-22h. Zdroj: Situační analýza 2019

Dopad č. 3 – Zlepšení školní docházky a prospěchu, hygienické návyky, návyky chování

Z rozhovorů s realizátory vyplynulo, že oceňují podporu, kterou poskytuje NZDM Manhattan a která se ubírá stejným směrem jako školský systém a vzájemně využívají podporu škola - NZDM. Na druhou stranu je pak nesnadné hodnotit, která z intervencí je ta nejvíce „posilující“ pozitivní dopady (Je to v důsledku důslednosti školy v tom smyslu, že pedagogové se zajímají o širší kontext fungování žáka a snaží se situaci řešit s příslušnými subjekty včetně NZDM? Nebo intenzivnější práce v rodinách?).

Za významný prvek realizátoři považovali, že NZDM má jednoznačně stanovená pravidla, která „platí pro všechny a pak začnou být normou“. Pokud tato pravidla klient nedodrží, dočasně je vyloučí z možnosti využívat jejich služeb.

Z rozhovorů s aktéry dále vyplynulo, že neoddiskutovatelnou roli má v řešení dané problematiky také OSPOD, který realizuje případové komise, je poskytována zpětná vazba škola – OSPOD. Metodik prevence je členem školského pedagogického pracoviště, je využívána vazba na psychologa, speciálního pedagoga, výchovného poradce, realizace pravidelných schůzek.¹⁷

Přes toto pozitivní „měkké“ hodnocení se statistické údaje týkající se školní docházky a prospěchu „netváří“ tak optimisticky a dokládají vývoj spíše stagnující:

Tabulka 9: Školní docházka a prospěch, Odry

	ZŠ Komenského	ZŠ Pohořská	ZŠ Komenského	ZŠ Pohořská	ZŠ Komenského	ZŠ Pohořská
	2015/2016		2016/2017		2017/2018	
Počet žáků	482	273	491	282	476	287
Prospěli s vyznamenáním počet žáků	278	151	275	151	283	157
Prospěli s vyznamenáním v %	57,67%	55,30%	56,00%	53,55%	59,45%	55,30%
Neprospěli	4	0	9	3	6	2
Zameškané hodiny neomluvené	155	89	143	325	192	39
Zameškané hodiny neomluvené na 1 žáka	0,32	0,33	0,29	1,15	0,40	0,14

¹⁷ Tento systém označila za silnou stránku také Školní inspekce.

Zdroje:

Výroční zpráva o činnosti školy - Základní škola Odry, Komenského 6, příspěvková organizace,
Výroční zpráva o činnosti školy - Základní škola Odry, Pohořská 8, příspěvková organizace
za školní roky 2015/2016, 2016/2017, 2017/2018

Neevaluovaná opatření

Následující opatření a jejich vliv na hodnocení dopadové dimenze uvádíme jen pro ilustraci nezbytné provázanosti sociální práce a aktivit realizovaných v rámci školského systému. Explicitně evaluována však budou v rámci hodnocení MPI města Odry.

Jedná se zejména o myšlenku obnovení provozu předškolního klubu, která navazovala na již v minulosti realizovanou intervenci (jednorázově podpořenou pozici metodika v roce 2014 skrze Open Society Fund, přičemž následně tuto funkci plnil výchovný poradce ZŠ Komenského), která se osvědčila.

Metodik záchytné sítě tak byl jednou z plánovaných aktivit projektu OPVVV „Pojďme na inkluzi společně“, který byl podán ve výzvě č. 39 Inkluzivní vzdělávání pro KPSVL II a v době realizace evaluace žadatel ZŠ Komenského čekal na vyhodnocení projektu. Aktivity projektu jsou plánovány od září 2019. Na výstupové úrovni mělo být pracováno s 15 žáky přecházejícími na SŠ ročně, 8 dětí navštěvujících předškolní klub ročně. Další aktivitou projektu je také příprava předškoláků a další aktivity realizované ve spolupráci mateřské a základní školy.

Prostřednictvím podání a realizace projektu do OPVVV měla být zahájena činnost psychologa a metodika prevence a výstupem dané intervence mělo být poradenské pracoviště dostupné všem studentům školy. Realizován je projekt „Podpora inkluze na SPdgŠ a SZŠ sv. A.Č.“, registrační číslo CZ.02.03.1/0.0/0.0./16_085/0007870 a školní psycholog je členem týmu od školního roku 2017/18. Školní speciální pedagog od školního roku 2018/19. Jejich působení je tak závislé na projektu MŠMT a je časově ohraničené, škola plánuje podat další projektovou žádost, kterou by byla zajištěna kontinuita intervence.

Nová mateřská škola měla fungovat pod na Církevní střední školou sv. Anežky České v Odrách, zřízeno mělo být min. 40 míst pro děti. Tato intervence měla zajistit vysokou míru inkluzivity pro systém vzdělávání: dle plánu pravidla pro přijetí neměla znevýhodňovat děti rodičů, kteří nemají zaměstnání nebo pečují doma o menší sourozence, pro práci s dětmi měl být využíván tým poradenského pracoviště střední školy (školní psycholog, výchovný poradce, školní kaplan, metodik prevence), díky dostatečně velkému nově vytvořenému prostoru v budově mělo být možné pracovat s dětmi také v menších skupinkách. Zároveň se se školkou počítalo také jako s výukovým pracovištěm pro středoškolské studentky pedagogického směru, kteří by mohli při studiu zároveň získávat práci s dětmi praxi a také doplnit práci pedagogického personálu, zejména s dětmi, které potřebují nadstandartní péči a pozornost. **K realizaci plánované intervence však nedošlo**, a to vzhledem k tomu, že **nebyla otevřena výzva IROP** (byla otevřena pouze výzva IROP na podzim 2018, kde se mohly hlásit pouze organizace, které již měly projekt zpracovány). Využíváno tak muselo být jen stávající kapacity MŠ Čtyřlístek, příp. dětské skupina Zahrada.

Hodnocení těchto opatření však ponecháváme na evaluaci schváleného MPI pro měst Odry a **informace uvádíme jen pro ilustraci provázanosti systému sociální práce a vzdělávání, neboť realizací shora uvedených opatření mohlo potenciálně dojít k zesílení příslušných dopadů do „neškolských“ oblastí.**

Shrnutí pro oblast Vzdělávání, volný čas a rodina

Přestože značná část opatření nebyla realizována prostřednictvím plánovaných dotačních titulů, lze za zajímavý fenomén považovat skutečnost, že část těchto intervencí byla realizována z jiných zdrojů a ve zvýšené kooperaci aktérů. Prostředky operačních programů EU tak lze považovat pouze za aditivní, doplňkové. Prostřednictvím spolupráce příslušných aktérů bylo dosaženo synergických pozitivních efektů (dopadů) a dopady lze spatřovat zejména v posílení systémovosti a komplexnosti intervencí.

Cíle definované v SPSZ v oblasti Vzdělávání, rodiny a volného času se zaměřovaly zejména na posílení kapacit pro práci s dětmi a mládeží, eliminaci rizikového chování, zlepšení školní docházky a prospěchu ve vazbě na cíle související s oblastí Prevence kriminality.

V rámci rozhovorů evaluátoři položili aktérům mj. otázku, **zda se v důsledku Strategického plánu sociálního začleňování snížil výskyt rizikového chování dětí a mládeže** s výslednou odpovědí, že „spíše ano“.

Za hlavní změnu, spojovanou s implementací SPSZ, považovali aktéři to, že se otázky volného času a rodiny začaly řešit. Zároveň však aktéři upozorňovali na celkový posun společnosti v řešení daných problematik, kdy bude stále aktuálnější **reagovat na nové formy rizik**, např. kyberšikana a motivovat děti/mladistvé k účasti způsoby, které jsou pro ně atraktivní.

Zaměstnanost

Další samostatnou tematickou oblastí definovanou v příslušném SPSZ je Zaměstnanost. Při koncipování cílů a opatření v této oblasti byla za výchozí prvek považována skutečnost, že Odersko bylo po několik předchozích let charakterizováno jako sídlo sociálních firem, zaměstnávajících pracovníky s nízkou kvalifikací, častokrát obtížně uplatnitelné na běžném trhu práce. Právě situace spojená s dlouhodobou nezaměstnaností patřila na Odersku mezi palčivé problémy lokálního trhu práce a na konci roku 2014 představovala míru 8,6 % (nejvíce z okresu Nový Jičín) a na 1105 nezaměstnaných zde bylo volných 82 pracovních míst.

Jako hlavní problémy byly v rámci mapování definovány následující diskrepance:

- Nízká kvalifikace uchazečů o práci
- Nespolehlivost zaměstnanců
- Absence placené veřejné služby
- Chybí pracovní poradenství („doprovázení“) pro již zaměstnané klienty (např. v místních sociálních podnicích), kteří často zbytečně práci opět ztrácejí
- Chybí ekonomická gramotnost u zaměstnaných
- Zvláště mezi sociálně vyloučenými je velmi nízké dosažené vzdělání
- Zadlužení nezaměstnaní nemají zájem o legální práci z důvodu exekuce příjmu

Perspektiva řešení problémů v oblasti zaměstnanosti byla směřována k podpoře stávajícího sociálního podniku a zároveň byla orientována na pomoc ke vzniku dalších dvou sociálních firem, v jednom případě transformací již existující společnosti.

Zároveň byla snaha navázat na předchozí dobré zkušenosti s krajským projektem Úřadu práce „Příležitost dělá(t) zaměstnance“ a místní aktéři měli zájem využít pokračování tohoto regionálního individuálního projektu, „Příležitost dělá(t) zaměstnance II“, v případě že bude ze strany ÚP v Odrách opět realizován¹⁸.

Další část intervencí byla směřována na navázání na historickou tradice regionu, který je sídlem středních a menších průmyslových podniků a dílen. Pro udržení těchto aktivit je však potřeba mít k dispozici odpovídající kvalifikovanou pracovní sílu, přičemž v současné době učňovské a středoškolské vzdělávání v Odrách nenabízí obory, které by na tento fakt reagovaly, technické obory a učiliště se nacházejí v jiných částech novojičínského okresu (což je limitováno dopravní dostupností atd.). Jednou z premis SPSZ se proto stala i modernizace zastaralých dílen základní školy, které měly podpořit žáky v získání a prohloubení technické zručnosti a pomoci jim při směřování jejich dalších kroků při výběru budoucího povolání. (Zdroj: SPSZ).

Při hodnocení této oblasti jsme vycházeli z informací obsažených v SPSZ, z dokumentu Vyhodnocení plnění SPSZ Odry 2015-2018, ze Situační analýzy ASZ 2019 a zejména pak z rozhovorů s realizátory, kteří na přípravě a realizaci jednotlivých opatření participovali.

Cíle strategického plánu v oblasti Zaměstnanost

Následující tabulka tak opět uvádí priority, obecné i strategické cíle v této oblasti tak, jak jsou uvedeny v SPSZ a doplněn je stav jejich plnění a další plánované kroky. Barevné odlišení je stejné jako v předchozí kapitole – **zelené** cíle byly naplněny, **modré** částečně a **červené** naplněny nebyly.

Tabulka 10: Strategické cíle a opatření SPSZ v oblasti Zaměstnanost

Oblast	Zaměstnanost
Obecný cíl 1	Bude podpořen vznik celkem 12 pracovních míst v místních sociálních podnicích (transformace, rozšíření a vznik nového sociálního podniku) a projektech (25 osob)
Specifický cíl/kroky 1.1	Vznikne nový malý sociální podnik zaměstnávající 2 pracovníky obtížně uplatnitelné na trhu práce
i. Příprava a podání žádosti o dotaci na technické vybavení podniku	Nerealizováno
ii. Nákup vybavení	Nerealizováno
iii. Zahájení výroby	Nerealizováno

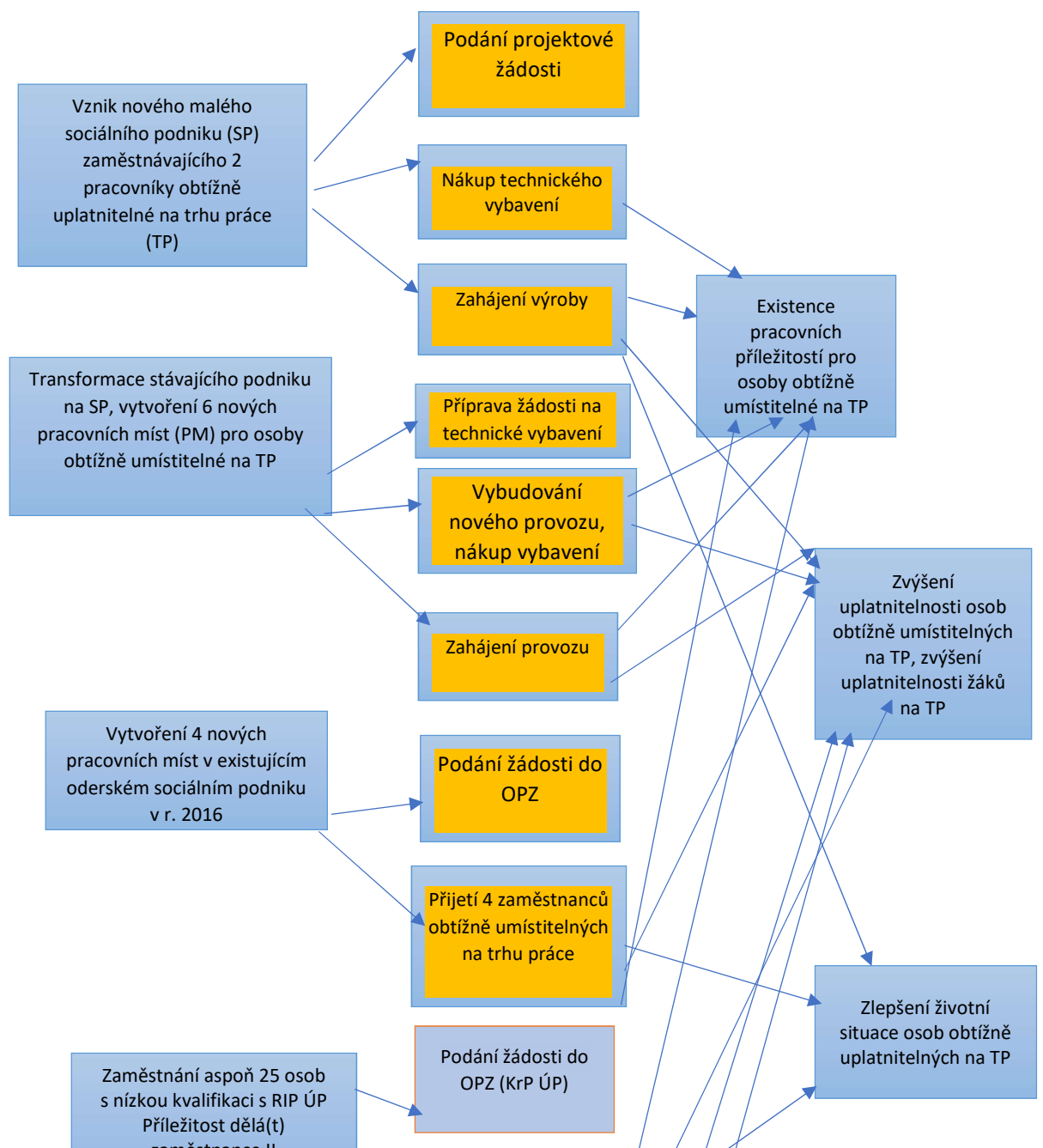
¹⁸ V předchozím období projektem prošlo celkem 27 osob, nejvíce ze všech obdobných projektů realizovaných v Odrách, mezi zaměstnavateli byl o projektové zaměstnance zájem, projekt zároveň poskytl i další služby dlouhodobě nezaměstnaným, které v Odrách dosud chyběly.

Specifický cíl/kroky 1.2	Proběhne transformace existující společnosti na sociální podnik, ve kterém dojde k vytvoření 6 nových pracovních míst pro pracovníky obtížně uplatnitelné na trhu práce
i. Příprava a podání žádosti o dotaci na technické vybavení podniku	Nerealizováno
ii. Vybudování nového provozu, nákup vybavení	Nerealizováno
iii. Zahájení provozu	Nerealizováno
Specifický cíl/kroky 1.3	Dojde k vytvoření 4 nových pracovních míst v existujícím oderském sociálním podniku v roce 2016
i. Zpracování a podání žádosti	Nerealizováno
ii. Příjem nových 4 pracovníků	Nerealizováno
Specifický cíl/kroky 1.4	Dojde k zaměstnání alespoň 25 osob s nízkou kvalifikací v Regionálním individuálním projektu ÚP (Příležitost dělá(t) zaměstnance II)
i. Zpracování a podání projektu	Realizováno prostřednictvím KrP Ostrava
ii. Realizace projektu, příjem zaměstnanců	Realizováno
Hlavní cíl 2	Do roku 2018 projde 300 žáků technickou přípravou na ZŠ alepší si tak vyhlídky na pracovní uplatnění
Specifický cíl/kroky 2.1	Od školního roku 2016/2017 budou v provozu zrekonstruované dílny na ZŠ Komenského
i. Zpracována a podána žádost (šablony)	Realizováno
ii. Rekonstrukční práce, nákup nového vybavení	Realizováno
iii. Zahájení provozu	Realizováno

Indikované dopady realizace opatření v oblasti Zaměstnanosti a jejich hodnocení

V následujícím schématu jsou zachyceny definované cíle SPSZ v oblasti Zaměstnanosti a opatření, kterými jsou naplňovány a dále bylo snahou „modelovat“ jejich zamýšlené dopady, přestože převážná část opatření nebyla realizována. Ze schématu je patrné, že strategickým plánováním chtěli místní aktéři v rámci této integrované oblasti docílit tří skupin dopadů. Jsou jimi **(1) existence pracovních příležitostí pro cílovou skupinu obtížně uplatnitelných osob na trhu práce, (2) zvýšení uplatnitelnosti těchto osob na trhu práce, zvýšení uplatnitelnosti žáků na trhu práce a (3) zlepšení životní situace CS obtížně umístitelných na trhu práce. S ohledem na to, že značná část opatření nebyla v této oblasti realizována, zaměřujeme evaluaci jen na naplnění specifických cílů 1.4 a 2.1 (přičemž naplnění tohoto cíle je hodnoceno pouze ve výstupové dimenzi). Schéma je sestavené na základě struktury SPSZ.**

Schéma 4: Specifické cíle, opatření a dopady v oblasti Zaměstnanosti

Při podrobnějším prostudování shora uvedeného schématu je zřejmé, že u opatření v oblasti Zaměstnanosti bylo možné předpokládat multidimenzionální dopad jednotlivých dílčích intervencí, tyto jsou spolu ve většině případů úzce propojeny. Proto také dopady nelze vzájemně explicitně oddělit a jsou hodnoceny integrovaně, jak je z následujícího textu patrné.

Dopad č. 1 – Existence pracovních příležitostí pro cílovou skupinu obtížně uplatnitelných osob na trhu práce

V rámci hlavního cíle 1 byl plánován vznik nového malého sociálního podniku, dále transformace, rozšíření a vznik nového sociálního podniku, v nichž mělo vzniknout 12 pracovních míst pro pracovníky obtížně uplatnitelné na trhu práce. Tato opatření měla být realizována s podporou projektů OPZ, které však i přes snahu projekty koncipovat v souladu s podmínkami příslušných výzev IROP a OPZ nebyly schváleny k podpoře ze strany poskytovatelů, resp. od zpracování projektu do IROPu bylo ustoupeno.

Shora uvedený dopad jsme se proto pokusili zachytit jen v souvislosti s realizací opatření v rámci SC 1.4 **(zaměstnání alespoň 25 osob s nízkou kvalifikací v Regionálním individuálním projektu ÚP Příležitost dělá(t) zaměstnance II)**. Pro podporu osob s problematickým uplatněním na trhu práce (resp. osobám s nízkou kvalifikací) byla plánována účast v Regionálním individuálním projektu ÚP ČR, realizovaného Krajskou pobočkou ÚP v Ostravě (KrP). Do tohoto projektu mělo být zařazeno a získat v něm práci 25 osob. Z rozhovorů s aktéry bylo zjištěno, že v rámci realizace projektu „Příležitost dělá(t) zaměstnance II“ (s dobou realizace od 3. 8. 2016 do 28. 2. 2019) **bylo do r. 2018 zaměstnáno 31 osob ohrožených sociálním vyloučením z města Odry. Z hlediska výstupové dimenze tak bylo opatření naplněno.**

Projekt následně pokračoval v dalších lokalitách MSK, ale bez realizace v Odrách, a to z důvodu nenaplnění kapacit klientů splňujících kritéria pro vstup do projektu. Projekt byl určen pro mimořádně náročnou skupinu mj. s kumulovanými handicapami, jejíž vstup na trh práce, nemluvě o udržení na tomto trhu, je značně ztížen. Jako problematickou se projevila skutečnost, že účastníci nesměli být paralelně zařazeni do jiného projektu, proto v konečném důsledku byli účastníci vybíráni i mimo SVL a kapacita projektu určená pro Odry se tak nenaplnila.

Projekt byl ze strany KrP ÚP realizován a pro tuto evaluační zprávu je tak defacto jediným opatřením, kde jsme byli schopni dopady intervence hodnotit, viz. text níže Hodnocení dopadů v oblasti Zaměstnanosti.

Dopad č. 2 – Zvýšení uplatnitelnosti osob obtížně uplatnitelných na trhu práce, zvýšení uplatnitelnosti žáků na trhu práce

Tento indikovaný dopad taktéž vztahujeme k realizaci opatření v rámci SC 1.4, přičemž jsme od aktérů podílejících se na realizaci projektu „Příležitost dělá(t) zaměstnance II“ získali informaci, že nenaplnění počtu účastníků v tomto projektu z Odr bylo prohloubeno mj. tím, že si **někteří účastníci v průběhu projektu našli sami zaměstnání** – přesný údaj o počtu těchto osob nebylo v možnostech aktérů (s ohledem na způsoby vedení statistických údajů v rámci ÚP ČR) zjistit.

Tento výsledek považujeme za bezesporu pozitivní, i když není reálné jej „očistit“ od dalších externích intervenujících vlivů, než jej přisuzovat jen účasti v projektu (která mohla např. zvýšit motivaci účastníka k hledání zaměstnání).

Z rozhovorů s aktéry dále vyplynulo, že ze 31 osob zapojených do projektu **se udrželo na volném trhu práce déle než 6 měsíců 16 osob** a tato skupina byla tvořena těmi, kteří prošli úspěšně projektem.

K dopadům definovaným jako „zvýšení“ uplatnitelnosti těchto osob na trhu práce jsme se pokusili přiřadit také **posuny ve vnímání dané problematiky** z druhé strany trhu práce, a to **ze strany zaměstnavatelů**. Tento dopad bychom tak mohli nazvat z tohoto úhlu pohledu spíše „zlepšením“ uplatnitelnosti cílové skupiny na trhu práce. Aktérům jsme proto položili otázku „Změnil se postoj zaměstnavatelů k zaměstnávání osob z cílové skupiny“?

Dle našeho zjištění byla těžištěm intervence práce poradce KrP v Ostravě, který navázal užší spolupráci se zaměstnavateli, jejíž součástí bylo mj. **přesvědčování zaměstnavatelů pro přijetí osob z cílové skupiny do pracovního procesu, zbavení plošného nálepkování**. V průběhu těchto procesů se nicméně **jako významný motivační faktor projevila finanční podpora** související se zaměstnáváním osob z cílové skupiny (což nebylo nijak překvapivé) a zároveň docházelo (i když v omezené míře) k „tradičnímu“ jevu, kdy při skončení této podpory je rovněž ukončen pracovní poměr osobě, která byla dříve dotována. Přesná analýza individuálních situací, motivací a způsobů řešení však vzhledem ke kapacitnímu nastavení evaluačních činností nebyla možná a zároveň je nutné brát v potaz, že trh práce v dané oblasti je poměrně „úzký“, což ovlivňuje také ochotu k responzi ze stran účastníků („každý každého zná a nikdo pak nechce mít problémy při dalším zaměstnání, že třeba na někoho žaloval...“).

Zároveň však byly zaznamenány určité pozitivní posuny v přístupech zaměstnavatelů vůči osobám z cílové skupiny, přesto část účastníků opatření předčasně opustila. Kvantifikovaná vyjádření však aktéři nebyli schopni poskytnout.

Z finančních prostředků projektu IROP byly v rámci specifického cíle 2.1 rekonstruovány a vybaveny 1 učebna dílen a 1 učebna informačních technologií. Dokončení stavebních prací a kolaudace proběhlo ke konci roku 2018. Školní dílny byly vybaveny novými stroji a dalšími pomůckami, čímž se má zvýšit manuální zručnost žáků ZŠ. Díky modernizaci a vybavení dílen a PC učebny se předpokládá zkvalitnění výuky polytechnických předmětů a digitálních technologií. Po stránce výstupů má opatření zahrnout 100 žáků ročně, kteří projdou technickou přípravou. **Od získání odpovídajících technických kompetencí, které jsou v současnosti na trhu práce významně poptávány, je odvíjena predikce lepší uplatnitelnosti těchto žáků na trhu práce.**

Vzhledem k nedostatečnému časovému odstupu od zahájení realizace opatření jsme byli schopni pro tuto evaluační zprávu pouze navrhnout dopady, které u dané intervence předpokládáme, ale nerealizovali jsme sběr dat pro dopadovou dimenzi.

Dopad č. 3 – Zlepšení životní situace cílové skupiny osob obtížně umístitelných na trhu práce

K hodnocení tohoto dopadu jsme měli v úmyslu použít **ukazatele zlepšení situace osob z cílové skupiny v oblasti jejich bydlení, příp. zadluženosti**. Po rozhovorech s aktéry jsme však dospěli k přesvědčení, že takto dopad indikovat nelze, neboť situace spojené s bydlením s sebou přinášejí celou řadu dalších konotací a nelze je jednoznačně vztahovat k opatřením politiky trhu práce.

Na druhou stranu v souvislosti s odpovědí na otázku „**Zlepšila se životní situace těchto osob v oblasti jejich zadluženosti?**“ se projevily tendence, které lze uchopit pouze v podobě „měkkých“ výsledků, a

to že **část účastníků** začala v souvislosti se svým pracovním zapojením **řešit své dluhy, insolvence, způsoby splácení**. Kvantifikaci těchto dopadů však není možné zjistit.

Stejným způsobem jsme přistoupili ke zjišťování dalších dopadů opatření na účastníky, a to těch efektů (ať už pozitivních nebo negativních), které jsme na začátku našeho zkoumání jako dopady neidentifikovali. V rozhovorech jsme proto uvedli otázku „**Měla účast v projektu jiné pozitivní dopady na tyto osoby? Pokud ano, uveďte jaké.**“

V této souvislosti bylo zjištěno, že k dalším dopadům lze u části účastníků přičíst **obnovení pracovních návyků, řešení problémů spojených s finanční gramotností, posílení tzv. „měkkých“ dovedností**, které bývají u převážné většiny dlouhodobě nezaměstnaných osob významně potlačeny. Zároveň byl zmiňován jeden z nejdůležitějších ukazatelů, a to **přestup na volný trh práce**, viz. text shora. Ke komentování těchto výsledků jako jednoznačně souvisejících s účastí v projektu však přistupujeme s vědomím metodologických limitů v podobě značného množství proměnných, které na současném trhu práce a v sociální politice celkově existují, např. období hospodářského růstu.

Shrnutí pro oblast Zaměstnanost

Objektivní hodnocení dopadu realizovaných opatření **nelze jednoznačně vztáhnout ani k obecným ukazatelům situace na lokálním trhu práce**, neboť statistické ukazatele jsou vedeny jen za území spadající pod KoP Odry jako celek, bez třídění na jednotlivé SVL.

Nelze tak zodpovědět otázky, které jsme si na počátku evaluace kladli, tj. „**Jaký je vývoj počtu dlouhodobě, resp. opakovaně nezaměstnaných v SVL/v obci od r. 2015?**“ – tyto časové řady však nejsou k dispozici.

Pokusili jsme se tedy **zhodnotit další dopady**, které realizace opatření, či spíše práce na těchto opatřeních mohla mít na celý „ekosystém“ lokálního trhu práce. Zároveň tímto akcentujeme zprostředkující roli, kterou by měla ASZ v systému lokálních politik zastávat.

Položili jsme tedy aktérům otázku, zda „Došlo ke změně ve spolupráci mezi relevantními aktéry?“ Za nejdůležitější posun pak bylo **prohloubení spolupráce s dluhovou poradnou Charity** (ze strany aktérů **hodnoceno jako největší posun**, k němuž došlo v oblasti zaměstnanosti, v souvislosti s implementací SPSZ), v jehož rámci je např. realizována **přítomnost sociálního pracovníka z Dluhové poradny při návštěvě klienta na úřadu práce, organizovány jsou skupinové aktivity a spolupráce subjektů v této oblasti byla hodnocena pozitivně**.

Taktéž **pozitivně byla hodnocena spolupráce s ASZ a rovněž tak užitečnost samotného dokumentu SPSZ** pro řešení problematiky v oblasti Zaměstnanosti., **spíše pozitivně přispění ASZ k řešení problematiky zaměstnanosti**.

Jak již bylo řečeno shora, tyto kvalitativní údaje nelze přímo uvést do kontextu „obecných“ ukazatelů, které sleduje Úřad práce ČR a které jsou zahrnuty v jeho statistických výstupech. Nicméně **podíl nezaměstnaných v Odrách od r. 2015 do r. 2018 významně klesl** - tento trend však kopíruje současnou situaci jak v okresním, tak také krajském a celorepublikovém měřítku.

Ze srovnání s hodnotami z konce roku 2017, které uvádí Územně analytický podklad ORP Odry (ÚAP ČSÚ), je například patrné, že počet uchazečů o zaměstnání (UoZ) celkově registrovaných na ÚP byl v rámci celého ORP 517 (v Odrách pak 175) a počet UoZ v dlouhodobé evidenci byl v rámci celého správního obvodu 169 osob, zatímco v Odrách pouze 37 osob. Jestliže byla v celém správním obvodu ORP Odry nezaměstnanost 4 % v polovině roku 2018 (ÚAP ČSÚ), ve městě Odry to bylo na konci stejného roku pouze necelá 2,5 %.

V rámci SA 2019 byl zjištěn negativní výsledek v oblasti zaměstnanosti v dané lokalitě, a to ukončení činnosti společnosti Stavzem s.r.o. - sociálního podniku, která se mimo jiné úspěšně zabývala drobnými stavebními pracemi, úpravou a údržbou zeleně, úklidovými pracemi atd. Zaměstnávala osoby s různým znevýhodněním na trhu práce - například Romy, dlouhodobě nezaměstnané nebo osoby nad 50 let. Důvody ukončení činnosti společnosti se však nepodařilo zjistit a je tak dosud nezodpovězenou otázkou, zda šlo o subjektivní příčiny stojící na straně podniku nebo objektivní příčiny spočívající v nedostatečné podpoře sociálního podnikání v ČR apod.

Zároveň bylo v rámci SA 2019 konstatováno, že v Odrách panuje stabilní poptávka po pracovnících, které jsou místní provozy nuceny svázat z větších vzdáleností, organizují společné svozy pracovníků z okolních obcí autobusy, a podle některých respondentů zaměstnávají ve větší míře cizince. Takto **lze situaci v oblasti zaměstnanosti považovat za stabilizovanější než v r. 2015**, kdy byly Odry považovány z hlediska zaměstnanosti za nejproblémovější část ORP Nový Jičín (viz definované problémy v úvodu této kapitoly), zároveň je však nutné brát v potaz, že míra 2,5 % kopíruje tzv. „přirozenou míru nezaměstnanosti“. V této situaci „optimalizovaného“ trhu práce zůstávají v rezervoáru nezaměstnané osoby s významnou kumulací handicapů, příp. u nichž absentuje motivace k účasti na trhu práce. (Zdroj: SA 2019)

Zhodnocení naplňování cíle koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL)

Určité tematické zúžení evaluace v Odrách bylo vyvoláno skutečností, že poměrně značná část plánovaných opatření nebyla realizována. Přesto se po provedeném hodnocení **lze vyjádřit k hlavním atributům**, na základě kterých by intervence do oblasti sociálního vyloučení – s podporou ASZ – měly být realizovány.

Klíčovým východiskem tvorby strategického plánu sociálního začleňování je koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám, který je v Metodice KPSVL definován jako „*zajištění adresnosti, koordinace, konzistence a synergie místních opatření sociální integrace založených na lokálních potřebách, která budou realizována prostřednictvím specifického mechanismu financování z prostředků ESIF*“. Následující část evaluační zprávy se zaměřuje na ověření premis KPSVL a analyzuje, do jaké míry realizace opatření vycházejících ze strategického plánování splňuje preferované principy, jimiž je **adresnost, koordinace, konzistence, synergie**. Kromě uvedených principů se věnujeme také **udržitelnosti, kterou chápeme** jako podmínku pro dlouhodobý efekt KPSVL.

V rámci naplňování evaluovaných opatření došlo v Odrách k **dodržení parametrů koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL)** – adresnosti, konzistenci, koordinaci a synergii. **Zapojení aktéři mají zároveň z velké části zájem s aktivitami kontinuálně pokračovat i v budoucnu a udržet je.**

Adresnost/relevance

Dle provedených rozhovorů s místními aktéry i podle informací ze vstupní analýzy, jsou Odry většinou aktérů vnímány jako lokalita s vyloučenými konkrétními parciálními oblastmi s výskytem nežádoucích jevů. Taktéž ze závěrů SA 2019 vyplývá, že se v případě Oder nejedná o vyhrocenou, akutní situaci sociálního vyloučení. Koncentrací zdrojů a kapacit a zacílením intervencí na řešení problémů, které byly ve vstupní analýze, mapování a v rámci strategického plánování shledány jako klíčové (zejména dluhová problematika, krizové bydlení, efektivní trávení volného času dětí a mládeže) lze považovat princip adresnosti za splněný.

Všechna realizovaná opatření či projekty vycházely z dat vstupní analýzy a mapování v rámci pracovních skupin a zaměřily se na hlavní problémy definované v analytické části SPSZ – na problematiku zadluženosti, krizového bydlení a trávení volného času dětí a mládeže. **Nastavení projektů, z nich vycházejících služeb a dalších „mimoprojektových“ intervencí bylo adresně zaměřeno na cílové skupiny, jichž se zmiňované problémy bezprostředně dotýkají.**

Kontinuita adresnosti opatření se dále projevila také zaměřením dalších intervencí na dluhovou problematiku v rámci TAP.

Konzistence

Konzistence kapacity prováděných opatření s potřebami osob ohrožených sociálním vyloučením je blíže evaluována v rámci evaluace dopadů opatření SPSZ v předchozí kapitole. Při hodnocení tohoto aspektu, kdy posuzujeme, zda intervence probíhala ve více tematických oblastech, můžeme konstatovat, že v rámci implementace opatření SPSZ docházelo k propojování jednotlivých intervencí (např. ve smyslu propojení řešení dluhů na nájemném a dluhové problematiky obecně nebo při propojení opatření zaměřených na efektivní trávení volného času dětí a preventivních činností). Implementace strategického plánu tedy výrazně přispěla k pokrytí potřeb v obci.

Koordinace a synergie

Na významném posunu v provázanosti služeb, vzájemné spolupráci a koordinaci se shodli všichni oslovení aktéři. Změna vyplývá již ze skutečností, že i přes absenci části plánovaných dotačních prostředků aktéři našli potenciál k řešení klíčových problémů a vzájemné koordinaci realizovaných opatření. Dopadem je pak skutečností, že **koneční příjemci podpory se v mnohem větší míře zapojují do většího počtu služeb nebo mají možnost řešit svou situaci komplexněji, přestože jsme v předchozí kapitole konstatovali rezervy ve využívání stávajících přístupů.**

Kromě spolupráce a koordinace opatření navzájem považují poskytovatelé za bezproblémovou také spolupráci s dalšími institucemi – zejména s Úřadem práce, OSPOD a Městským úřadem. Podle výpovědí aktérů z obou stran jsou vzájemně dostatečně seznámení se svými aktivitami, předávají si a doporučují klienty a sdílí informace o aktuálních potřebách ve městě.

Rovněž aspekt **koordinace** lze považovat za naplněný, a to s ohledem na zjištěnou skutečnost, že aktéři byli schopni flexibilně reagovat na jednotlivá témata definovaná v SPSZ a intervence propojovat (např. dluhová problematika obecně a problematika dluhů na nájemném v propojení na problematiku zaměstnanosti).

V tomto smyslu lze po provedeném hodnocení konstatovat snahu aktérů zaměřit se na řešení nejvýznamnějších problémů, které byly definovány jak ve vstupní analýze, tak i na problémy, které postupně vyvstávaly např. v souvislosti s omezenou realizací projektů ESIF. Toto úsilí bylo patrné zejména v případě intervencí zaměřených na dluhovou problematiku, kdy přijatá řešení nebyla

ponechána „na půl cesty“, ale další, již do určité míry modifikované potřeby byly transformovány do TAP Odry.

Jak navíc ukazují expertní zjištění posledních let, klíčovou oblastí pro stabilizaci životní situace obecně je **dluhová problematika**, kterou se v Odrách vyřešit nepodařilo. Pro úspěšné sociální začleňování v obci je potřeba dále podnikat zásadní kroky především v této oblasti, viz. shora zmíněný TAP. Místní aktéři i samotní klienti služeb v interních hodnocících dotaznících nicméně pozitivně hodnotí **vliv nových služeb především na informovanost klientů, motivaci svou situaci řešit a důvěru v organizace jako někoho, na koho se mohou obrátit o pomoc nebo o radu. Zmíněné přínosy mohou být základem pro pozitivní změnu životní situace klientů.**

Udržitelnost

Udržitelnost aktivit je jednou z diskutabilních a diskutovaných otázek souvisejících s realizací sociálně politických opatření obecně, a to s ohledem na současný kontext jejich financování v České republice. Významným limitem je zde určitá závislost uvedených činností na dotačních prostředcích EU, kdy zpravidla po skončení konkrétního dotačního období (v současnosti 2014 – 2020) dochází k finančnímu a personálnímu přerušení kontinuity vysoce potřebných opatření a jen předem nespécifikovaná část je udržena prostřednictvím financování ze státního rozpočtu ČR. Tato skutečnost překračuje možnosti efektivního řízení svěřených agend jak ze strany ASZ, tak také místních aktérů. Vzhledem k uvedenému hodnotíme jako vysoce pozitivní schopnost „empowermentu“ místních aktérů ve spolupráci s ASZ zabezpečit klíčové činnosti ve vlastním režimu, bez významné závislosti na čerpání prostředků EU, což je významným aspektem pro jejich pokračování do budoucna, byť v omezené formě. **Aktéři jsou nuceni při koncipování opatření posuzovat nejen potřeby, ale také reálné možnosti financování jejich naplňování.**

Za vysoce žádoucí považujeme identifikovat místní „ohniska rozvoje“ a rozvíjet s nimiž další spolupráci mj. i ze strany ASZ, protože jak se ukazuje, značnou část opatření lze realizovat i bez prostředků EU, které by navíc měly plnit jen aditivní funkci. Tímto přístupem je také posilována udržitelnost činností.